

C İ N S İ Y E T Ç İ
D
K İ Z Ç O C U Ğ U
A N N E
J İ N
F E M İ N İ S T
S O K A K T A
T Ü R K İ Y E
M A S U M
İ F Ş A
B A Ş Ö R T Ü S Ü
İ S Y A N
M E T O O
N A M U S

Dezenformasyon konusunda daha fazla bilgi edinmek ve dezenformasyonla nasıl mücadele edebileceğinizi öğrenmek için konuyu daha geniş bir şekilde ele alan Dezenformasyon Rehberi'ne ve önerilerine göz atabilirsiniz. Kardeş yayınınızın şu anda ne yazık ki Türkçesi yok ancak İngilizcesine buradan ulaşabilirsiniz: <https://iwpr.net/projects/focus/countering-disinformation-moldova>

Nick Raistrick

Serbest gazeteci ve iletişim danışmanı olarak çalışan Nick, insan hakları, dezenformasyon ve çatışma bölgelerinde habercilik alanlarında uzmanlaşmıştır. Geçmişte IWPR'ın Afrika Direnç Ağı'nda editörlük yapan Nick, bu sürede sağlık alanında dezenformasyonla mücadele yöntemlerine dair bir rehber de hazırladı. Ayrıca, Nijerya ve Kenya'daki dezenformasyon ve insan hakkı ihlallerine dair bir podcast dizisi yazdı ve prodüktörlüğünü üstlendi. BBC'nin uluslararası gelişim kuruluşu BBC Media Action'da eğitmenlik yapan Nick, Suriye, Somali, Nijerya, Ruanda ve bazı eski Sovyet ülkelerinde insan hakları odaklı çeşitli medya projelerinde yer aldı. Nick, Birleşmiş Milletler (BM), İngiltere ve ABD'den kamu kurumları için habercilik eğitim materyalleri kaleme aldığı gibi bisikletiyle yaptığı gezilerini anlatan bir seyahat kitabının da yazarı.

Monica Ellena

IWPR Avrasya editörü Monica Ellena, 20 yılı aşkın süredir muhabir ve editör olarak çalışıyor. İnsan hakları, savaş muhabirliği ve cinsiyet konularında uzmanlaşan Monica, bu rehberin ilk versiyonunu Moldova'daki gazeteciler için kaleme aldı.

Inside Turkey ekibi

İlk olarak IWPR'ın Moldova ekibi tarafından Moldova'daki gazeteciler için hazırlanan bu rehber, Türkiye ekibimiz tarafından Nick ile birlikte adapte edildi. Rehberin Türkçe adaptasyonunda Azra Ceylan, Gonca Tokyol ve Damla Uğantaş görev alırken Yıldız Tar, Merve Bavra, Emel Altay, Hilal Yılmaz ve Aylin Şener de dışarıdan katkı sundu. Rehberin tasarımının yerel adaptasyonu Baha Okar tarafından gerçekleştirildi.

Teşekkür

Bu rehber için bizimle görüşlerini, deneyimlerini paylaşan herkese ve LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü'nü kullanmamıza olanak sağlayan Kaos GL ile içeriklerinden yararlanmamıza olanak veren Evrim Ağacı'na, bizimle görüşen gazeteci Nevşin Mengü ve Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Üyesi Dr. İdil Engindeniz'e teşekkürlerimizle.

INSTITUTE FOR
WAR & PEACE REPORTING

iwpr.net

IWPR United Kingdom
48 Gray's Inn Road,
London WC1X 8LT
Tel +44 (0)20 7831 1030

© IWPR 2024

İçerik uyarısı:

Her ne kadar dengeli ve dikkatli bir dil kullanmaya çalışsak da bu rehber cinsiyet temelli şiddet, cinsiyetçilik ve homofobi gibi rahatsız edici olabilecek bazı konularda tartışmaları içeriyor. Bu sebeple rehberimiz herkes için uygun olmayabilir ve özellikle genç yaşta kişiler için bir yetişkinin refakati en doğru okuma yöntemi olabilir.

CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYON REHBERİ

İÇİNDEKİLER	2-3
CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYON KONUSUNA GİRİŞ	4-5
İNCELEME: SİYASET ALANINDA KADINLAR	6-7
CİNSİYETE DAİR TARTIŞMALAR	8-9
ERKEKLERİN SORUNU ŞU Kİ...	10-11
BEDEN CİNSİ İLE CİNSİYET ARASINDAKİ FARKLAR	12-13
TARİHTEN CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYON ÖRNEKLERİ	14-15
NEVŞİN MENGÜ İLE SÖYLEŞİ	16-18
SOSYAL MEDYA	19-21
DÜNYANIN DİĞER YERLERİNDE NELER OLUYOR?	22-23
CİNSİYETE DAYALI ŞİDDETİ HABERLEŞTİRMEK	24-27
DR. İDİL ENGİNDENİZ İLE SÖYLEŞİ	28-29
LGBTİ+'LARI HEDEF ALAN DEZENFORMASYON	30-33
CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYONU NASIL HABERLEŞTİRMELİYİZ?	34-35
CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYONDAN KAÇINMAK: ÖZET	38-39

Yazar/Editör **Nick Raistrick**
Yazar **Monica Ellena**
Yerelleştiren **Gonca Tokyol**
Azra Ceylan
Yardımcı Editör **Damla Uğantaş**
Tasarım **Humblebee Design**
Yerel Tasarım **Baha Okar**
Çeviri **Azra Ceylan**

Bu rehber Savaş ve Barış Haberciliği Enstitüsü (IWPR) tarafından 2024 yılında hazırlanmıştır. İlk versiyonu Monica Ellena ile beraber yazılan bu rehberin ikinci versiyonu Azra Ceylan, Gonca Tokyol ve Damla Uğantaş tarafından güncellenmiş ve düzeltilmiştir. Telif hakları IWPR'a aittir.

Savaş ve Barış Haberciliği Enstitüsü (IWPR) çatışma, kriz ve geçiş dönemlerindeki ülkelerdeki halkları toplumsal değişim yaratmaları için destekler. IWPR, nefret söylemleri ve propagandanın yaygın, gazetecilerin ve sivil toplumun saldırı altında olduğu coğrafyalarda güvenilir bilgi kaynağı olmayı ve toplumsal diyalog yaratmayı hedefler. Yasal tavsiye sunmayan ve bu amaçla hazırlanmayan bu rehber sadece bilgi kaynağıdır.

CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYON

KONUSUNA GİRİŞ

EDİTÖRDEN

Dezenformasyon konusunu daha geniş kapsamda ele alan IWPR Dezenformasyon Rehberi'nin kardeş yayını olan bu rehber dezenformasyon konusunda çalışan gazetecileri desteklemek ve gazetecilere bu konuda daha fazla bilgi vermek için tasarlanmıştır. Cinsiyetçi dezenformasyon, bilgi kirliliği ve propagandanın geniş kapsamlı konu başlıkları olması sebebiyle bunları anlamak için tarih, siyaset ve hatta biyoloji gibi alanlarda bir kavrayışa sahip olmak gerekir. Zira, günümüzdeki en yaygın yanlış iddialardan biri cinsiyet farklılıklarının doğal, evrensel, kalıcı ve "saldırıya maruz kalan geleneksel değerler" olduğudur. İşin aslı ise toplumsal cinsiyet kültürleri arasında farklılık gösterir ve zaman içinde değişir.

Toplumsal cinsiyet konusundaki bilgilerle ilgili tarihin en iyi dönemlerden birinde yaşıyoruz.

Toplumsal cinsiyet konusundaki bilgilerle ilgili tarihin en kötü dönemlerden birinde yaşıyoruz.

Doğru bilgiye erişim modern dünyanın harikalarından biri. İnsanlığın bilgi birikiminin neredeyse tamamına cebimizdeki bir cihaz üzerinden erişebiliyoruz. Öyle ki, bizden önceki nesiller bunun mümkün olacağını hayal bile edemezdi.

Yanlış bilginin yayılması, düzeltilmesinden çok daha hızlı şekilde gerçekleşiyor. Kadınlara dair klişeler ve önyargılardan intikam pornosuna ya da güçlü kadınları hedef alan yapay zeka destekli saldırılara, cinsiyetçi dezenformasyonun endişe verici boyutlara ulaştığı bir dönemde yaşıyoruz.

harikalarından biri. İnsanlığın bilgi birikiminin neredeyse tamamına cebimizdeki bir cihaz üzerinden erişebiliyoruz. Öyle ki, bizden önceki nesiller bunun mümkün

olacağını hayal bile edemezdi.

Gittikçe dijitalleşen bir dünyada yaşamak, katı toplumsal cinsiyet rollerini kırmak için bize imkan sunuyor.

Kadınlar ve kız çocuklar, yanlış ve zarar verici söylemlerin sebep olduğu sıkıntılardan dolayı liderlik pozisyonlarından uzak durabiliyor.

Yanlış bilgiye karşı tarihin hiçbir döneminde, gittikçe dijitalleşen günümüzde olduğu kadar savunmasız olmamıştık. Deepfake pornodan sahte bilim üzerine inşa edilmiş ideolojilere, istismar günümüzde birçok farklı görünüme büründü.

Dijital teyit yöntemlerini kullanarak yanlış bilgiyi anında kontrol edebiliriz. Kadınlara yönelik tacizi durdurmak için DNA testleri, MOBESE kameraları ve dijital takip yöntemlerini kullanabiliriz.

Ancak cinsiyetçi dezenformasyon tarihin her döneminde vardı.

Peki bu konuda ne yapabiliriz?

TANIMLAR

Cinsiyet

Bu rehberde “cinsiyet” kelimesini biyolojik farklılıklardan ziyade toplumsal ve kültürel farklılıkların oluşturduğu toplumsal cinsiyet algılarını, yani “toplumsal cinsiyet”i ifade etmek için kullandık. Alıntılarının dışındaysa bu kavram en kısa şekliyle “cinsiyet” olarak yer aldı. “Cinsiyet temelli şiddet” ve “cinsiyet ayrımcılığı” ifadelerinde olduğu gibi “cinsiyetçi dezenformasyon” kavramında da “cinsiyet” sosyal, psikolojik, kültürel ve davranışsal özellikleri ifade ediyor. Toplumsal cinsiyet algılarına bağlı olarak oluştuğu için bu dezenformasyon türünü “cinsiyet dezenformasyonu” değil “cinsiyetçi dezenformasyon” olarak kullandık.

Geleneksel cinsiyet rolleri

Bu muğlak terim farklı kişilere farklı anlamlar ifade edebiliyor. Bu kısmen cinsiyet kavramının her zaman karmaşık olmasından kaynaklanıyor. Örneğin kadınların “anaç” ve “kibar”, erkeklerin ise “güçlü” ve “agresif” olduğu fikirleri “geleneksel” kabul edilebiliyor. Ancak tarihe ve dünyanın çeşitli bölgelerine baktığımızda bu nitelendirmelerin dünyanın her yerinde ya da tarihin her anında gerçeği yansıtmadığını biliyoruz.

İnternette sadece kadın siyasetçiler ve gazeteciler istismara maruz kalmıyor. Toplumda tanınan herkes tacize uğrayabiliyor veya yalan haberlerin konusu olabiliyor. X, yani eski adıyla Twitter, ABD’li sanatçı Taylor Swift’i içeren deepfake pornografik görseller sebebiyle Ocak 2024’te sanatçının isminin aranmasını yasakladı. Swift, 2020 seçimlerinde Demokrat Parti’yi desteklediği için Donald Trump ve destekçileriyle çatışmıştı.

KAYNAK: [Trump destekçileri Taylor Swift’e karşı ‘kutsal savaş’ açtı](#)

İNCELEME:

SİYASET ALANINDA KADINLAR

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Bir haber sitesinde haber müdürü olarak çalışıyorsunuz ve haber toplantısını yönetiyorsunuz. Başak Demirtaş hakkında medyada yer alan haberlerin cinsiyetçi bir tonda yazıldığını farkındasınız: Haberlerin çoğu Demirtaş'ın görünüşüne ya da eşinin partisindeki pozisyonuna değinirken kendisinin siyasetteki rolüne dair yeterince haber üretilmediğini düşünüyorsunuz. Ekibinizin sunduğu haber önerilerinden hangisini seçersiniz? Ya da önerilerin hepsini reddetmeyi mi tercih edersiniz?

- “Daha olumlu bir haber yazalım. Genç kadınları siyasetten uzak tutacak bu olumsuz yorumları daha fazla yaymamalıyız.”
- “Kadınlara siyasete nasıl girebileceklerini anlatan bir rehber yazalım.”
- “Demirtaş hakkında üretilen olumsuz haberleri kınayan bir köşe yazısı kaleme alalım.”

CEVAPLARINIZI DEĞERLENDİRELİM

Bazı araştırmalara göre internetteki kadınlara yönelik taciz ve şiddet tehditleri gibi toplumsal kötü muameleler gerçekten de kız çocukları ve genç kadınları siyasete atılmaktan caydırabiliyor.

Bu konuları ele alarak ve dolayısıyla yayararak kadınları toplumsal hayattan dışlamak isteyen tarafa hizmet ediyor gibi görünebilirsiniz. Dolayısıyla bu konuyu hassasiyetle ele almak gerekiyor.

Ancak hiçbir sorun yokmuş gibi davranmak da kadınlara yönelik saldırıları ortadan kaldırmayacak ya da kadınları korumayacak. Başak Demirtaş'ın siyasete atılmasıyla ilgili çok fazla haber yapıldıysa okuyucuları bıktırmamak için yaratıcı bir yaklaşım geliştirebilirsiniz ya da sadece Demirtaş'a odaklanmak yerine “siyasetteki kadınlara” dair bir haber yaparak konuyu başka bir açıdan görebilirsiniz.

Bir editör olarak her zaman okuyucu kitlenizi de düşünmeniz gerekiyor. Okuyucularınıza en uygun içeriği siz biliyorsunuz. Nasıl bir içerik daha uygun olur, siz buna editöryal olarak neler katabilirsiniz? Bu soruların yanıtları, bu konuyu nasıl haberleştireceğinizi de etkileyecektir.

“Malala Yousafzai, kız çocukların haklarını savunduğu için saldırıya uğrayan isimlerin en bilinenlerinden biri olabilir. Pakistanlı Yousafzai, ülkesinde kız çocukların eğitim hakkının kısıtlanmasına dair yazılarının ardından, 2012 yılında silahlı saldırıya maruz kalmıştı.”

KAYNAK: <https://tr.euronews.com/2020/06/19/oxford-diplomas-n-alan-nobel-odullu-aktivist-malala-simdi-netflix-izleyip-kitap-okuyup-uyu>

Başak Demirtaş'ın 2024 Yerel Seçimleri'nde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için aday olması gündeme gelmiş, ancak bir süre sonra yarıştan çekilmişti. Fakat Demirtaş adaylık sürecinden bağımsız olarak da yıllar boyunca sosyal medyada, cinsel ve şiddet içerikli birçok saldırının hedefi oldu.

Jacinda Ardern, Yeni Zelanda başbakanı olduğu dönemde Phillipstown'daki Müslüman azınlık ile buluşmuştu.

336,000

Wilson Center'ın 2021'de yaptığı araştırmada 190,000'den fazla kullanıcının sadece iki ayda 13 kadın siyasetçiyle ilgili internette yaptığı şiddet içerikli paylaşımların sayısı

KAYNAK: <https://www.wilsoncenter.org/publication/malign-creativity-how-gender-sex-and-lies-are-weaponized-against-women-online>

TANIMLAR

'Kötü niyetli yaratıcılık'

Sosyal medya platformlarındaki kurallara uyararak sansürden kaçınmak için kullanılan 'şifreli dil', görseller ve diğer yöntemler. 'Or*spu' yazım biçimi, ırkçı veya homofobik emojilerin kullanımı ve kadınların başarılı pozisyonlara gelmek için cinselliklerini kullandıklarına dair imalar kötü niyetli yaratıcılığın bazı örnekleri.

Deepfake görseller

Sentetik medya ürünlerinden biri olan deepfake görseller videoları yapay olarak değiştirmek için yapay zeka ve benzeri teknolojilerin kullanılmasıyla oluşturuluyor. Genellikle kötü niyetle üretilen bu görseller, siyasi rakiplerin küçük düşürülmesi için kullanılabilir. Bir siyasetçinin gerçek olmayan pornografik görüntüleri de bir diğer olası deepfake örneği.

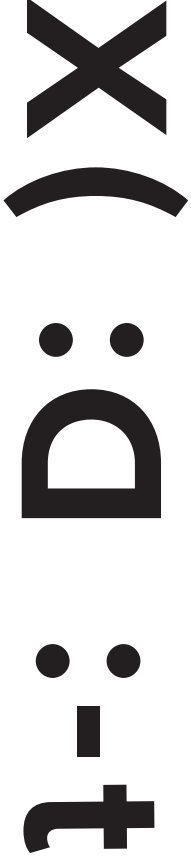
Kadın düşmanlığı

Bir diğer adıyla mizojini, kadınlara yönelik nefret, küçümseme, güvensizlik ya da antipati olarak tanımlanıyor.

Ataerki

Yunanca "babanın yönetimi" anlamına gelen "patriyarka"nın Türkçe karşılığı olan "ataerki" kelimesi, geçmişte babanın ya da en büyük erkek çocuğun ailenin başı olduğu toplumsal düzeni ifade etmek için kullanılıyordu. Ancak zaman içinde feminist akademik çalışmalar ve popüler kültür öncülüğünde kelimenin anlamı genişledi. Günümüzde erkeklerin kadınların erişimi olmayan ayrıcalıklardan ve güçten faydalandığı toplum düzenini de "ataerki" olarak nitelendiriyoruz...

CİNSİYETLE İLGİLİ TARTIŞMALAR ALEVLENEBİLİR PEKİ BU KONUDA NE YAPABİLİRSİNİZ?

İnternette cinsiyet başlığında yapılan tartışmalar yer yer alevlenebilir, tansiyon yükselebilir...

Bunun sebeplerinden biri, bu tartışmaların çoğunun dijital olması ve tarafların çoğu zaman anonim olarak kalması. Bu sebeple de tartışan taraflar yüz yüze olacaklarından daha çabuk öfkeleniyor ve daha kaba davranabiliyor. Öte yandan, cinsiyete dair tartışmaların ayrıştırmacı noktaları bulunuyor. Herkesin farklı görüşleri var: Bazı kişiler daha açık fikirliken bazıları daha muhafazakar olabilir. Dahası, herkes aynı konuyla ilgili bilgileri çok farklı kaynaklardan ediniyor.

Ancak, bazı devlet kurumlarının ve yetkililerin ayrıştırmacı konuları stratejik olarak gündeme taşıdığına dair de kanıtlar var. Bu strateji toplumda tanınan kişilerin güvenilirliğini zedelemek için kullanılabilir.

Örneğin, Türkiye’de kadınları ve çocukları şiddete karşı koruyan İstanbul Sözleşmesi’ni ve 6284 sayılı kanunu savunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) milletvekili Özlem Zengin bu tutumundan dolayı bazı kesimlerce eleştirildi. Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesine 2020 yılında karşı çıkan Zengin, kendisine yöneltilen tepkileri şu şekilde ifade etmişti:

“İstanbul Sözleşmesi’nin lehine konuştüğumuzda yeteri kadar dindar olmamakla itham ediliyoruz. Lut Kavmi ile yan yana durmaktan tutun da eşcinsel evlilikleri savunmaya kadar ağır ithamlarla karşılaşılıyor.”

Zengin, 2023 Genel Seçimleri öncesinde kadınları, çocukları ve şiddete maruz kalma tehlikesi bulunan herkesi koruyan 6284 sayılı kanunu savunduğu için yeniden hedef gösterildi. Aşırı sağcı Yeniden Refah Partisi (YRP) genel seçimlerde AKP ile ittifak oluşturmak için 6284 sayılı kanunun değiştirilmesi şartını koyarken, Zengin ise konuyu “kırmızı çizgimiz” diye nitelendirdi.

Hükümete yakın Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), yorumlarının ardından Zengin’e yönelik bir “linç kampanyası” yaşandığını belirtirken “siyasi sorumluluk alamayanları” da Zengin’e hakaret etmek ve çirkin ithamlarda bulunmakla, Zengin’i “günah keçisi olarak seçmek” ile suçladı. Zengin de planlı, düzenli bir saldırıya maruz kaldığını, tehdit mesajları aldığını ve hedef haline getirildiğini açıklarken “Çok yalnız. Bu konuya kimse girmek istemiyor çünkü hedef oluyorsunuz” ifadelerini kullandı.

Cinsiyetle ilgili kasıtlı olarak ayrıştırmacı gündemler

oluşturulmasının sebebi bazen de yalnızca toplumsal çatışma çıkarmak olabiliyor. Kültür savaşları kavramı çoğunlukla ABD siyasetindeki ayrıştırmacı konularla ilişkilendiriliyor: Kürtaj, silah yasaları, eşcinsellik ve sansür. Bunlar ABD’de toplumsal ayrıştırmaları öne çıkaran konulardan bazıları. Küresel boyutta ise insanlar Afrika’da kabileler arası siyasetten Avrupa ülkelerinin göç politikalarına kadar birçok farklı başlık üzerinden ayrışabiliyor.

Türkiye’de son zamanlarda gündemde olan kültür savaşlarından biri de LGBTİ+’ların aile yapısına ve çocuklara saldırdığı söylemleriyle alevlendi. Örneğin, üç yıldır İstanbul’da “Büyük Aile Buluşması” adıyla LGBTİ+ karşıtı yürüyüşler düzenleyen Büyük Aile Platformu, LGBTİ+’ları “sosyokültürel terörle ilişkili faaliyetlerde bulunmak” ile suçluyor. Bu yıl da “LGBT dayatmasına karşı durma” iddiasıyla düzenlenen yürüyüşteki pankartlarda “Ailemize anayasal koruma istiyoruz”, “Çocukların masumiyetini küresel çetelere teslim etme” ve “Kulak ver bu sese, aile hedefte” gibi mesajlar yer aldı.

Dezenformasyon operasyonları bazen de bir ülkenin, başka bir ülkenin işlerine müdahale etmesiyle jeopolitik bir boyut kazanabiliyor. Örneğin Rusya’nın İnternet Araştırmaları Ajansı, internet üzerinden yaptığı paylaşımlarla ABD’de siyahi vatandaşların haklarını savunan Black Lives Matter protestolarını da bu protestolara karşı düzenlenen eylemleri de alevlendirmişti. Ajans aynı zamanda aşırı sağcı söylemleri, komplo teorilerini, seçimlere dair yanlış bilgileri ve göçmen karşıtı nefret söylemlerini de yaymıştı. Ajans, LGBTİ+’lara dair konuları da içeren cinsiyet tartışmalarını da ateşlemişti. 2016 ABD Seçimleri’nde ülkedeki 126 milyon kişiye Rusya destekli Facebook mesajları iletildi. Bu operasyon, sosyal medyada uygulanabilen dezenformasyon taktikleriyle ilgili bir dönüm noktası oldu.

Dezenformasyon tutarsız ve kendi içinde çelişkili olduğu kadar sansasyonel haberleri de içerebilir, ancak özünde çoğunlukla toplumu karamsar ve güvensiz hale getirmeyi amaçlar. X ya da o zamanki adıyla Twitter, 2020 yılında Türkiye’de 7,340 hesabı askıya almış ve bu hesapların AKP’yi destekleyen mesajlar yaymanın yanı sıra muhalif hesapları da kontrolü altına aldığı açıklamıştı. Son zamanlarda dezenformasyon kampanyaları için TikTok, Instagram ve Telegram daha sık kullanılıyor ve hatta sosyal medya fenomenlerine yanlış bilgi yaymaları için para bile ödenebiliyor.

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Çalıştığınız televizyon kanalına yakın bir bölgede, ileri görüşlü bir okul müdürünün okula gökkuşağı bayrağı astığına, öğrencilerin kendilerini istedikleri cinsiyette temsil etmeleri için izin verdiğine, hatta seçtikleri cinsiyete uygun önlük dağıttığına dair bir duyum aldınız. Çalıştığınız haber kanalı bu konuda ne yapmalı?

- Muhabir göndermeli.
- Söylentiye internette teyit etmeye çalışmalı.
- Konuya dair farklı görüşten kaynaklar toplamalı.

CEVAPLARINIZI DEĞERLENDİRELİM

Bu haberle ilgili düşünürken bağlama dikkat etmek lazım! Okula gökkuşağı bayrağı asıldığı iddiasını hatırlayalım: Muhafazakar kesimler 2020 yılında bir çocuk çantasının üzerindeki gökkuşağı resminin LGBTİ+ propagandası olduğunu savunmuştu. Ticaret Bakanlığı da bunun ardından gökkuşağı temalı ürünlerin “+18” ibaresiyle satışa sunulması gerektiğine karar verdi.

Yani LGBTİ+'ların çocukları “kötü yola düşüreceği” yönündeki endişeler daha önce gündeme gelmişti. Bu söylentinin gerçek olup olmadığına dair internette basit bir teyit çalışması yapmak çok zor olmayacaktır. Dolayısıyla derhal okula muhabir göndermek gerekemeyebilir. Öte yandan okuyucularınızın bu asılsız söylentiye tartışmasına, dolayısıyla daha fazla yaymasına da sebep olmak istemezsiniz.

Bu gibi haberlerde önce bilgiyi teyit etmeye çalışmak, ardından haberleştirmek isteyip istemediğinize karar vermek en iyisi. Eğer okuyucularınızın diğer medya kaynaklarında haberin yanlış halini görmüş ancak olayın aslına dair bilgi bulamamışsa bu kısmını haberleştirebilirsiniz. Ancak haber zaten yalanlandıysa tartışmayı daha fazla büyütmemek için haberi yaymayabilirsiniz, zira bu tarz haberler siyasi amaçlara hizmet ediyor olabilir.

KAYNAKLAR

Okul çantasında LGBT propagandası

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/okul-cantasinda-lgbt-propagandasi-1414410.html>

Ticaret Bakanlığı: LGBT ve gökkuşağı temalı ürünlerin +18 uyarısı konulmadan satışa yasaya aykırı

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55240689>

CİNSİYETE DAİR SAKİN TARTIŞMALAR İÇİN...

DİNLEMENİN ÖNEMİ

Birçok anlaşmazlık ortak noktalar üzerinden çözülebilir: Biriyle fikir çatışması yaşasanız ya da karşınızdaki kişi yanlışlığına emin olduğunuz söylemlerde bulunsa da anlattıklarını dinlemek önemli bir ilk adım olacaktır.

FİKİRLERİ DEĞİŞTİRMEK KOLAY DEĞİL

Kişilerin kendilerine doğru bilgiler sunulsa da dezenformasyona dayalı fikirlerini değiştirmede birçok çalışmayla kanıtlandı. Cinsiyet konusunda tartışırken sakın kalmak için bunu da aklınızda tutun.

KORKULUK SAFSATASI VE AD HOMİNEM ARGÜMANLAR

Karşıdaki kişinin savını abartmak ya da çarpıtmak mı? Buna [korkuluk safsatası](#) deniyor. Kişinin savını değerlendirmek yerine ona şahsi bir düzeyde saldırmak mı? Bunlar da [ad hominem](#) argümanlar. Bu iki örnek de mantıksal safсата teşkil ediyor. Ağır sorularla tartışmanın yönünü değiştirmek, verileri çarpık şekillerde sunmak ve bir tartışmanın iki tarafını olduğundan daha dengeli temsil etmek de diğer mantıksal safсата örneklerinden.

BİLİŞSEL ÖNYARGILAR

[Bilişsel önyargılarınızı](#) fark etmek, tahmin ettiğinizden daha zor olabilir. Örneğin, kendi savınızı desteklemeyen gerçekleri gözardı ettiğinizi, yani doğrulama yanlılığınız olduğunu fark etmek daha kolay olabilir. Ancak bir sorunun ne kadar karmaşık olduğunu algılamadığınız için sorunu anladığınızı düşünmek, yani [Dunning-Kruger etkisini](#) deneyimlediğinizi fark etmek bu kadar kolay olmayabilir. Veya fark etmeden [bilginin lanetine](#) uğrayabilir, hakim olduğunuz bir konuyla ilgili konuşurken dinleyicilerinizin bu konuda seviyesini görmezden gelmeye başlayabilirsiniz.

TANIMLAR

Bilginin Laneti

Bilginin Laneti insanların kendilerinden daha az bilgili kişilerin görüşlerini tam olarak anlayamamalarına sebep olan bir bilişsel önyargıdır. Örneğin Bilginin Laneti sebebiyle bir alanda uzman olan bir kişi, bu konuda deneyimsiz kişilere konuyu öğretmekte zorlanabilir; çünkü uzman kişi kendisinin açıkça görebildiği bir durumun deneyimsizler için de bariz olduğu yanlılığına düşer.

Dunning-Kruger Etkisi

Dunning-Kruger Etkisi, belli bir görev veya uzmanlık alanı konusunda az miktarda kabiliyet, uzmanlık veya deneyim sahibi kişilerin, o alandaki kabiliyet, uzmanlık veya deneyimlerini abartmaya olan eğilimleriyle tanımlanan bir bilişsel önyargıdır.

ERKEKLER NE YAPIYOR?

Erkeklerin soğuk, duygusuz ve iletişimde beceriksiz olduğunu söylemek, bir modern çağ klişesi olabilir: “Evden bir çıkıyor gece geliyor, ne yaptığı belli değil” ya da “Kimbilir yine kime para yediyor” minvalinde suçlamalara herkes tanıklık etmiştir.

Aslında erkeklerle yöneltilen toplumsal beklentiler hayatın birçok alanında karşımıza çıkıyor: “Erkek adam ağlamaz”, “karı kılıklı” ya da “hanımcı” gibi ifadeler bu beklentilerin dildeki yansımaları olarak düşünülebilir. Ya da erkeklerden “evin direği” olmalarının beklenmesi ve askerliğin zorunlu kılınması da erkeklerle yöneltilen dirençli, güçlü ve “adam gibi adam” olma beklentilerini temsil edebiliyor. “[Pembe tezkere](#)” kavramı da başlı başına bu beklentilerin ne kadar katı olduğunu gösteriyor...

Öte yandan şiddetin failinin neredeyse her zaman erkekler olduğu da bir gerçek: Elbette kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet, erkek şiddetinin toplumsal yaşam için en yıkıcı olabilen türü. Ancak “çıkışa gel” ile başlayan okul

kavgalarından organize suça kadar erkekler kendilerini birçok farklı durumda şiddetin içinde bulabiliyorlar.

Erkeklerin şiddete meyilli olmasına dair endişelerin kesişimsel bir boyutu da var: Örneğin genç göçmen erkekler “mahallenin çocuklarından” daha büyük bir tehdit olarak algılanabiliyor.

Ancak şunu da inkar edemeyiz ki, futbol taraftarlarının “taşkın” ritüellerinden rap müziğe birçok alt kültür de erkek şiddetini adeta markalaştırıyor. Ne de olsa erkeklerin “savaşarak” “adam olacağı” inancı Yeniçerilere kadar dayanıyor ve günümüzde de internetin karanlık köşelerinde, popüler dizilerde ve filmlerde yaşıyor.

Toplumlar erkeklerin nasıl “adam olacağını” her zaman düşünüyorlardı. Ancak internet çağında ortaya çıkan yeni ve karanlık bir “rol modeli” türü, özgüvensiz genç erkekleri ve yetişkinleri hedef alarak kariyerlerini ekstrem kadın düşmanlığı üzerine kuruyor.

BİR ÖRNEK...

Andrew Tate ve “kadın düşmanı influencer”ın yükselişi

Genç erkekler de dahil birçoğumuz, dünyanın çok hızlı değiştiği ve zaman zaman barınması zor bir yer olduğu konusunda hemfikirdir. Küreselleşme, otomasyon ve en son yapay zekayla birçok iş dalı yok olurken “ömürlük meslek” kavramı da ortadan kalktı denebilir. “İdeal eril cinsiyet rollerinin” kriterlerini tamamıyla karşılamak zor. Modern çağda erkekler için mevcut rol modelleri çoğunlukla yıldız sporcular, iş insanları ve sanatçılardan ibaret. Öte yandan gündemlerinde haberler, iklim krizi, pandemi, ekonomik eşitsizlikler ve silahlı çatışmaların küresel çapta artışı gibi ağır konular var.

Andrew Tate’in tüm bu sorunlarla ilgili çok basit bir açıklaması var: Feministler. Tate’e göre “Erkekler hiçbir kadına saygı göstermemeli, aksine onları pornografik içerikli internet sitelerinde ‘pazarlayarak’ istismar etmeli.”

İngiliz/ABD’li influencer ve eski kick boksçu Tate son yıllarda oldukça tanınan biri haline geldi ve X’te 10.000.000’den fazla takipçisi bulunuyor. Takipçileriyle birçok farklı konudaki görüşlerini paylaşan Tate, hayat felsefesini anlatırken çoğu zaman liberal görüşlü seyircileri kışkırtmaya yönelik beyanlarda bulunuyor. “Harekete geçen kazanır, okuyan kaybeder” Tate’in söylemlerinde duyabileceğinizin tonun tipik bir örneği.

Tate kadın düşmanı ve cinsiyetçi olduğunu büyük bir rahatlıkla kabul ediyor. Hatta bazı röportajlarında, kadınların cinsel içerikli webcam sitelerinde görünmesini sağlayarak ne kadar çok para kazandığını anlatıyor. Hatta bir röportajında bir kadının çenesini kırmakla ve ceza almamakla övünüyor.

Tate’in “The Real World” (Gerçek Dünya) isimli online “kursuna” 49.99 dolardan başlayan ücretlere üye olan takipçileri, kendisinin hayat derslerine ve “hemen zengin olma yöntemlerine” erişebiliyor.

Şu an Romanya’da yaşayan Tate, insan kaçakçılığı, tecavüz ve cinsel istismar suçlamalarıyla karşı karşıya olduğu mahkemenin tamamlanmasını bekliyor. Tate, suçlamaların tamamını reddediyor.

**Yetişkin halimle
bile babamın
yanında
ayaklarımı
uzatamam,
çocuklarımı
sevemem,
yanında sigara
içemem.**

KAYNAK: [Erkekliğin Türkiye Halleri](#),
Güler Okman Fişek, Hale Bolak
Boratav, Hande Eslen Ziya, İstanbul
Bilgi Üniversitesi Yayınları.

OYUNCAK BEBEKLER, BİSİKLETLER VE BENZERİ CİNSİYET FARKLARI...

EDİTÖRDEN

Cinsiyetlerin, kimliklerin ve yönelimlerin çeşitliliğinin doğaya aykırı olduğunu ve sorunlu kişiler tarafından yaratıldığını savunan birçok kişinin başlıca argümanlarından biri cinsiyetlerin doğa yasalarına dayandığı. İşin aslı şu ki doğada gözlemlenen cinsiyet rolleri ve davranışları çok geniş bir yelpazeye yayılıyor: Eşcinsel penguenler, hamile kalan eril denizatları ve cinsiyet değiştiren kurbağalar, kelebekler ile yassı solucanlar yalnızca birkaç örnek... Tabii, bazı kuşlar da hayatı boyunca tek eşle yaşıyor! Bir de şöyle düşünelim: Cinsiyet “doğal” ve evrensel olsaydı, cinsiyetler kültürden kültüre farklı tanımlanmazdı, konunun okul müfredatlarında nasıl açıklandığına dair yasalar oluşturulmazdı, hayatlarını cinsiyet normlarının dışında yaşayan kişiler cezalandırılmazdı ve milyarlarca dolarlık bir güzellik endüstrisi olmazdı.

“Cinsiyet” hakkında konuşurken çoğu zaman “eşey” veya “beden cinsi” ile “toplumsal cinsiyet” arasında ayırım yapmıyoruz. Oysa, bu iki terimin ifade ettiği kavramlar birbirinden çok farklı ve bu fark da çok önemli. Eşey ya da bedensel cins kişilerin eril, dişi ya da interseks gibi biyolojik özelliklerini belirten bir kavram.

Cinsiyet ise çok daha karmaşık bir olgu ve daha ziyade, belirli bir toplumun feminen ya da maskülen olarak tanımladığı özellikleri ifade ediyor. Cinsiyet, toplumun kişinin davranışları, toplumdaki rolü ve fiziksel özelliklerine yönelik beklentilerinden oluşuyor.

Cinsiyet algıları zaman içinde değiştiği gibi toplumlar arasında da farklılık gösteriyor: Zira farklı toplumlarda ve kültürlerde kadınların ya da erkeklerin neler başarabileceği ve nasıl davranmasının uygun olacağına dair farklı görüşler hakim. Yani cinsiyet anatomiyile değil, kişinin anatomisine dayalı olarak oluşan toplumsal beklentilerle ilgili bir kavram.

Birçok toplum, saç tarzlarından mesleklerle kadar hayatın birçok alanını cinsiyete tabii tutuyor. Çoğu toplumda “erkeksi” olmak saçın kısa olması, ağır iççilik ve spor yapmakla, “kadınsı” olmak ise uzun saç, ev işleri, makyaj ve bakım görevleriyle bağdaştırılıyor. Birçok toplum oje sürmeyi kadınsı bir eylem olarak tanımladıysa da isteyen herkes oje sürebilir. Bu konuda aklımızda kalması gereken en önemli nokta ise şu: Kişinin kendisi dışında hiç kimse, o kişinin cinsiyetinin ne olduğuna karar veremez. Kişinin kendi cinsiyetini ifade etmesinde doğru ya da yanlış olamaz.

Cinsiyet kimliği

Cinsiyet kimliği kişinin kendi cinsiyetine dair içsel ve kendine has deneyimidir. Kişinin kendini kadın, erkek, ikisi birden ya da hiçbiri olarak tanımlaması, cinsiyet kimliğini oluşturabilir. Kişi kendini cinsiyet spektrumunda nerede konumlandırıyorsa cinsiyet kimliğini de bu oluşturur. Kişilerin cinsiyet kimlikleri biyolojik cinsiyetleriyle paralel olabilir de olmayabilir de: Eğer kişinin cinsiyet kimliği beden cinsi ile paralel değilse, kendilerini trans ya da non-binary (ikilik dışı) olarak tanımlıyor olabilirler.

Cinsiyet disforisi

Cinsiyet disforisi kişinin doğumdaki beden cinsi ile cinsiyet kimliğinin uyumsuz olması durumuna verilen isim. Kişinin bu uyumsuzluktan duyduğu rahatsızlık çocuklukta, ergenlikte veya yetişkin hayatta depresyon ve anksiyeteye yol açabilir.

Poliandri

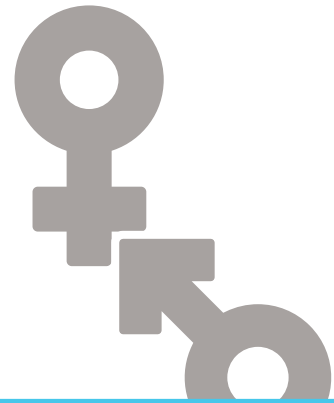
Poliandri, dişi bir canlının üreme mevsiminde birden fazla eril canlıyla üremesi anlamına geliyor. Polijini ise eril bir canlının birden fazla dişi canlıyla üremesini ifade ediyor.

Cinsiyetçi dezenformasyon

Cinsiyetçi dezenformasyon, kadınlara ya da çeşitli cinsiyetteki kişilere dair yanlış ya da çarpıtılmış bilgiyi ifade eden bir kavram. Çoğunlukla toplumda tanınan kişileri susturma amacıyla yayılan cinsiyetçi dezenformasyonun çoğu zaman kesişimsel bir boyutu da bulunuyor.

Kesişimsellik

Kesişimsellik kişinin farklı kimliklerinin birbiriyle etkileşimini ifade etmek için kullanılan bir kavram. Özellikle kişi marjinalize edilen bir grubun mensubu ise kesişimsellik daha da ön plana çıkıyor. Örneğin, etnik ya da dini azınlık mensubu olan kadın siyasetçiler, gazeteciler ve aktivistler daha fazla hedef alınıyor.

SORUN	SORUNA DAİR YANLIŞ AÇIKLAMA	SORUNUN GERÇEK KAYNAĞI
Tecavüz	Kadınların kısa etek giymesi, içki içmesi, erkeklerin erillik duygularının ellerinden alınması	Erkeklerin kadınlara tecavüz etmesi
Cinsiyetsiz tuvaletler	Trans aktivistlerin, kadınların güvenliğini gözardı ederek ortaya attığı bir fikir	Cinsiyetsiz tuvaletler daha az yer kapladıkları için şirketlerin maliyetini düşürmek adına ortaya atıldı
Bazı Avrupa ülkelerinde tecavüz sayılarının artması	Mültecilerin suçu	“Tecavüz” tanımının genişletilerek eşler tarafından işlenen suçların tanıma dahil edilmesi

Kadın ve erkekler arasındaki farklılıklar bize o kadar “doğal” geliyor ki, çoğu zaman bunların “kültürel algılar” olduğunu unutuyoruz.

Cinsiyet

Çocuk büyütme

Belirli renklerde kıyafetler giymek
(Örneğin, kız çocukların pembe giymesi)

Bebek beslemek

Bazı sporları yapmak
(Örneğin, erkeklerin futbol oynaması)

TANIMLAR

Eşeyssel dimorfizm

Aynı türün mensubu dişi ve eril canlılar arasındaki fiziksel farklılıklara eşeyssel dimorfizm adı veriliyor. Örneğin memeli canlılarda eril mensuplar genelde daha büyükken örümceklerde dişiler daha iri olur. İnsanlarda bu farklılıklar kısmen daha az ve daha değişken oluyor: Örneğin bazı kadınlar, bazı erkeklerden daha uzun olabilir.

Beden cinsi

Bebek doğurmak

Daha iri ve güçlü olma eğilimi

Eril, dişi ya da interseks (hem eril hem dişi fiziksel özelliklere sahip) olmak

Emzirmek

Akciğer hacimleri arasındaki farklılıklar

Cinsiyet algıları zaman içinde değiştiği gibi toplumlar arasında da farklılık gösteriyor: Zira farklı toplumlarda ve kültürlerde kadınların ya da erkeklerin neler başarabileceği ve nasıl davranmasının uygun olacağına dair farklı görüşler hakim.

TARİHTEN CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYON ÖRNEKLERİ

EDİTÖRDEN

Kişilerin okulda öğrendikleri bilgilerle veya popüler kültürde yaygın olarak karşılarına çıkan fikirlerle ilgili görüşlerini değiştirmek zor olabilir. Örneğin, yalnızca erkeklerin öndegelen bilim insanları olabileceğine ya da eşcinselliğin yakın geçmişte ortaya çıkan bir olgu olduğuna inanan bir kişiyi bunların aksine ikna etmek kolay olmayacaktır. Bu durum otoriter liderlerin, okullarda öğretilen tarih müfredatını kontrol etmek istemesinin sebeplerinden birini oluşturuyor.

İzmir, Türkiye’de kadınların ilk kez oy kullandığı 1930 yerel seçimlerinden bir kare.

Geçmişti kontrol eden, geleceği kontrol eder.

Kaynak: George Orwell’in ‘1984’ adlı romanından.

M.Ö. 31

Aktium Muharebesi

Roma İmparatoru Octavianus ve Marcus Antonius ile Kleopatra’nın kontrolündeki askeri birliklerin çatıştığı muharebe, dezenformasyonun ilk örneklerinden biri olarak kabul ediliyor: Octavianus’un rakiplerine yönelik karalama çalışmaları yürüttüğü bu dönemde Kleopatra topluma, Roma’nın “geleneksel aile değerleri”ni tehdit eden, manipülatif ve aşırı cinsel bir yabancı olarak yansıtılmış.

1502

“Kadınlar saltanatı”

Osmanlı’nın birçok padişahından daha iyi tanınan ve sayısız sanat eserine konu olan Hürrem Sultan’ın doğum tarihi. Bazı tarihçiler kendisinin Osmanlı’da “kadınlar saltanatı”nı başlattığını söylese de Hürrem popüler kültürde imparatorluğun içişlerini “karıştıran,” manipülatif bir “kötü kadın” olarak yansıtılıyor.

16. ve 17. yüzyıllar

Avrupa’daki cadı avı

Orta Çağ’ın sonlanmasıyla bilime yönelik ilgi artsa da Modern Çağ’ın ilk iki yüzyılında cadı olmakla suçlananlara yönelik yargılamalar bütün Avrupa’yı kasıp kavurdu: Yüzbinlerce kişi öldürüldü, bunların çoğu da kadındı.

1792

“Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi”

İngiliz filozof Mary Wollstonecraft’ın 1792 tarihinde yayımlanan eseri, kadınların eğitim hakkına sahip olması ve toplumsal hayatta yer alması gerektiğini savunur. Feminist literatürün önemli eserlerinden olan bu kitap yayımlanmasının ardından beğeni topladı ancak toplumda, Wollstonecraft’ın seks işçiliği yaptığına dair asılsız iddialar yayıldı, bekar olması eleştirildi ve kişisel hayatı hakkında spekülasyonlar yapıldı.

1858

“Batılı bir hastalık” ya da “oğlancılık”

Osmanlı İmparatorluğu’nun Tanzimat reformları kapsamında eşcinsel ilişkileri yasaya aykırı olmaktan çıkardığı tarih. LGBTİ+ karşıtı söylemler eşcinselliği “Batılı bir hastalık” olarak lanse etse de aslında eşcinsellik yüz yıldan uzun süredir Türkiye’de yasa dışı değil.

TEYİT ÇALIŞMASI

İddia: “Eskiden kadınlar evde kalır ve ev işlerini yaparlardı, erkekler de evi geçindirmek için çalışarlardı.”

Gerçek: Durum her zaman bundan çok daha karmaşıktı.

Arka plan: Cinsiyetler arasındaki iş bölümüne dair bu “geleneksel” algı aslında kısmen yakın zamanda yaygınlaştı. Şüphesiz, kadınların anne olmaları ve evdeki görünmez iş yükünü üstlenmeleri gerektiği düşüncesi tarih boyunca vardı. Bu fikrin çeşitli temsilleri, Orta Çağ literatüründe, 1950’lerde yaygınlaşan Amerikan tarzı reklamlarda ve hatta Nazi ideolojisinde bile mevcut. Tabii, yakın zamanda da bazı siyasetçilerin benzer mesajlar verdiğini biliyoruz.

Ancak cinsiyet rolleri her zaman bundan daha karmaşıktı. Sosyal statü ve kişisel varlıkla yakın bağlantılı olsa da, Orta Çağ’da Avrupa’da yaşayan birçok kadının hayvancılıktan sanata, korsanlıktan muhasebeye birçok iş dalında aktif olduğunu gösteren belgeler bulunuyor.

<https://time.com/6248218/medieval-women-workforce-lessons/>

1914-1918

Eğitim hakkı

Türkiye'nin ilk kadın üniversitesi olan İnas Darülfünunu'nun açıldığı tarih. Türkiye'deki üniversitelerde karma eğitim, 1921 yılında başladı.

1926

Medeni haklar

Türkiye'de kadınlara boşanma ve bazı mülkiyet haklarının tanındığı tarih. Geçtiğimiz yıllarda nafaka hakkının tartışmaya açılmasına dair Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) şu ifadeleri kullanmıştı: "*Kadını eşit ve özgür bir birey-yurttaş olmaktan uzaklaştıracak olup, bu tür söylemlerden, uygulamalardan ve yasal değişikliklerden geri durulması Anayasal bir zorunluluktur.*"

1930-1934

Kadınlar sandıkta

Türkiye'deki kadınlar 1930 yılından bu yana yerel seçimlerde, 1934'ten bu yana da genel seçimlerde oy kullanabiliyor.

2017

#MeToo

ABD'li aktivist Tarana Burke tarafından "empati ile güçlenme" hedefiyle ilk kez 2006 yılında kullanılan #metoo etiketi, neredeyse 10 yıl sonra, 2017'de küresel bir fenomen haline geldi. Hollywood yıldızlarının sektördeki nüfuz sahibi erkeklerin şiddetini ifşa etmesiyle başlayan #MeToo hareketinin, Türkiye'de de sosyal medya ifşalarının önünü açtığını da söyleyebiliriz.

2021

İstanbul Sözleşmesi

Türkiye'nin kadınları, LGBTİ+ları ve çocukları şiddetten koruyan İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiği tarih. Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılan resmi açıklamada çekilme sebebi şu şekilde açıklandı: "*İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir.*"

TANIMLAR

Erküre (manosphere)

İngilizce "erkek" ("man") ve "küre" ("sphere") kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşan bu kavram feminizm karşıtı ve kadın düşmanı söylemlerin internette normal kabul edildiği alanları ifade ediyor. Forum, blog ya da websitelerinde oluşabilen bu alanlar aşırı sağ ve milliyetçi gruplar tarafından da kullanılabilir. Bu alanlarda vakit geçiren erkekler hakkında tacizden silahlı saldırıya uzanan birçok suç ihbarı bulunuyor. Bu alanları tarif etmek zor olabilir çünkü oldukça değişken şekillerde karşımıza çıkabiliyorlar: "Geleneksel" değerleri savunan muhafazakarlar da erkürenin bir parçası olabiliyor, kadınlara nasıl yaklaşılması gerektiğini öğreten erkek grupları da...

Şehir efsanesi

Gerçek olduğu iddiasıyla ağızdan ağıza yayılan komik, tuhaf ya da ürkütücü hikayeler.

TEYİT ÇALIŞMASI

İDDİA: "Bilimsel çalışmalar geleneksel olarak erkeklerin tekelindedir."

Gerçek: Durum bundan daha karmaşık.

Arka plan: Bir yanda, istatistikler bu iddiayı destekliyor: Nobel bilim ödüllerinin yalnızca [yüzde üçü](#) kadınlara verilmiş.

Ancak şunu da söylemeden edemeyiz ki, kadınların bilimsel çalışmaları her zaman bilinir olmamış. Birkaç yüzyıl öncesine baktığımızda şunu görüyoruz ki "sıradan" kadınların, "eğitilmiş" kişilerden çok daha "bilimsel," kanıta dayalı yöntemlerle geliştirdiği birçok alan var. Örneğin ebellik ve bitkisel tıp "kadınsı" ve "avam" kabul edilirken astroloji ve felsefe daha "önemli" (ve eril) kabul ediliyordu.

Tarihte birçok üniversitenin kadınları kabul etmediğini ya da bilimden uzak durmaya teşvik ettiğini de biliyoruz. Başarılı kadın bilim insanları bile işlerinin tanınması için büyük bir mücadele vermek zorunda kalmış: Polonyalı-Fransız fizikçi Marie Curie radyoaktivite alanında çığır açan araştırmalar yapmış, polonyum ve radyum elementlerini keşfetmiş olsa da günümüzde dahi bu çalışmalar Curie'nin kocasına atfedilebiliyor. İngiliz kimyager Rosalind Franklin'in DNA alanındaki çalışmaları da Franklin'in verilerini kullanan erkek ortakları tarafından tarihten silinmişti.

TÜRKİYE'DE

CİNSİYETÇİ

OLMAYAN BİR ALAN VAR MI?

Söyleşi: Emel Altay

Türkiye'nin az sayıdaki güç sahibi kadın gazetecilerinden biri olan Nevşin Mengü, uzun süren ana akım deneyiminden sonra bir süredir sosyal medyada yayıncılık yapıyor. Üstelik, reyting-patron-iktidar baskısından kurtulmuş görünen Mengü işinde de gayet başarılı. Araştırmalar Mengü'nün Türkiye'nin en çok izlenen habercileri arasında olduğunu ortaya koyuyor.

Sosyal medyaya yansıyanlar ise bu başarının dahi Mengü'nün toplumdaki ve meslekteki cinsiyetçi bakıştan kurtulmasına yetmediğinin bir örneği. Türkiye'de kadın gazeteci olmak biraz açık hedef olmayı getiriyor.

Nevşin Mengü'yle Türkiye'de kadın gazeteci olmanın ne anlama geldiği üzerine konuştuk...

* * *

- *"Bugün Ne Oldu?" adlı Youtube kanalınızda 2013'ten beri hemen her gün gündemi yorumluyor, programlar yapıyorsunuz. Marketing Türkiye'nin yayınladığı araştırmada YouTube'da en çok izlenen gazeteci oldunuz. Ancak listenin ilk onunda sadece iki kadın gazeteci vardı. Buradan hareketle sizce popüler bir kadın gazeteci olmak neden bu kadar nadir?*

- Youtube'taki izlenme oranlarında kadınların erkekleri geçmesi çok daha zor. Çünkü biz kadınlar daha fazla itibar suikastına uğruyoruz. Kadınlara "hafif meşrep" demek daha kolay olmalı ki iktidar trollerinin daha fazla saldırısına uğruyoruz. Daha kolay bir hedef olarak görülüyoruz. İzlenme ve takipçi rakamlarına baktığımızda da sanırım insanlar erkeklerden almak istiyor haberi, erkekleri dinlemek istiyorlar, onların sözüne daha fazla güveniyorlar gibi görünüyor.

- *Güçlü kadın, otorite sahibi kadın toplumumuzda çok da sevilen bir kadın modeli değil herhalde. Siz de söylemlerinizle gündem yaratabilen, yayınları yüksek izleyici sayılarına ulaşan bir kadınsınız. Sırf başarılı olmanız bile sizi hedef tahtasına oturtuyor olabilir mi?*

- Olabilir. "Bu da çok biliyor" diyorlar. "Her şey karşıyor, her konuda da fikri var" diyorlar. Daha yaşını başını almış bir erkek daha güvenilir geliyor. Erkekler ana avrat dümdüz gidiyor, bütün istediklerini söylüyorlar, hiçbir şey olmuyor. Ben biraz keskin bir şey söylediyimyse cehennem kapıları açılıyor.

- *İzleyicilerinizden gelen mesajlarda kadın olmanızla ilişkilenen, cinsiyet üzerinden ilerleyen eleştirilerin oranı ne durumda? Eleştirilerin cinsiyetçi bir kaynaktan beslendiğini hissediyor musunuz?*

- Tabii, hissediyorum. Ama erkek gazeteciler için durum nasıl onu bilmiyorum. Özel olarak da gidip Fatih Altaylı'ya sormadım. Ona da cinsiyetçi yorumlar, mesajlar geliyor mu bilmiyorum ama bana geliyor. Ama çok da umursamıyorum. Zaten bunları dert edinirsen işini yapamazsın. "Vah bana ne dediler?" diye kafaya takacaksan başka iş yapmalısın. "Amaan" deyip geçmek lazım, yoksa olmaz. Bu meslekte kırılğan olmanın yeri yok.

Cinsiyetçiliğin yanında başka bir ayrımcılık da çok yaygın sektörde. O da ageism. Birisi geçenlerde Uğur Dündar'a yazmış "Yeter be dinazor adam, bırak git bu işleri" diye. Beğenirsin beğenmezsin, sen bebekken bu adam gazetecilik yapıyordu. Sanki "gençsen iyisindir" gibi bir algı da başladı son zamanlarda. Adam (Uğur Dündar) devlet kanalında haber sunmuyor ki, kendi kendine sosyal medyasında yayınlar yapıyor. Ona bile müdahale etme gereği duyuyor kimileri.

Biraz da Türkiye'deki 'yeni sağ' iklimle ilişkilendiriyorum bunu, yeni çıkan 'kancılık' modasıyla ilgili diye düşünüyorum. Dünyada da var bu: Genç erkek faşizmi. Kendileri hariç herkese saldırmayı marifet bilmek gibi bir akım var.

Biz kadınlar daha fazla itibar suikastına uğruyoruz. Kadınlara "hafif meşrep" demek daha kolay olmalı ki iktidar trollerinin daha fazla saldırısına uğruyoruz. Daha kolay bir hedef olarak görülüyoruz.

- *Neredeyse her gün kameralar karşısında olan bir kadın olarak üzerinizde güzel görünme baskısı hissediyor musunuz? Kadınlar da kameralar karşısında erkekler kadar "rahat" olabiliyor mu?*

- Güzel görünme baskısı hissediyorum tabii, hissetmez miyim? Yani bu iş böyle bir iş. Kamera önünde olunca bir charm'ının (alıcılığının) olması lazım. "Kameranın seni sevmesi lazım" derler bize hep. En azından bakımlı olman lazım. Tabii bu konuda erkeklerin işi çok daha basit. Hiçbir şey yapmasa da bir güzel tıraşını olsa, saçını kestirse, bir de gömlek çekse, oldu bitti. Ama kadın için saç baş, kılık kıyafet hepsi ayrı ayrı güzel ve bakımlı olmak zorunda.

Erkekler kafalarına göre takılıyor, ben biraz keskin bir şey söylediğimde cehennem kapıları açılıyor...

Nevşin Mengü

Özel olarak gidip Fatih Altaylı'ya sormadım. Ona da cinsiyetçi yorumlar, mesajlar geliyor mu bilmiyorum ama bana geliyor.

- Türkiye'deki gazetecilik ortamı için cinsiyetçi tanımını yapabilir misiniz? Yoksa ülke ya da kültür fark etmeksizin gazetecilik erkek egemen bir meslek mi?

- Dünya için bir şey diyemem ama burada çalışan ve yaşayan biri olarak Türkiye'de gazetecilik mesleğinin cinsiyetçilik içerdiğini söyleyebilirim. Zaten Türkiye'de cinsiyetçi olmayan bir alan var mı? Yok.

- Belki dünyada da yok, ne dersiniz?

- Tabii. Fransız kadına tecavüz vakasını ele alalım. Dominique Pelicot'un karısı Gisele Pelicot'a 10 yıl boyunca ilaç vererek farklı erkeklerle tecavüz ettirmesi davası dünyayı sallıyor. Sabah editöryel toplantımızda arkadaşımız Cansu böyle bir haberin verilmesinde dahi kaybolmayan cinsiyetçi yaklaşımdan bahsetti. Kadın davanın açık görülmesini istediği halde kameralar bir kez bile kocayı ya da diğer erkek tecavüzcüleri

göstermiyor. Sadece kadını gösteriyor, gazeteler hala sadece kadının fotoğrafını basıyor. Adamlar ortada yok. Kadın bu durumda dahi seyirlik bir nesne olmayı sürdürüyor.

- Siz sahada da çalışmış, Tahran gibi zorlu bir bölgede muhabirlik yapmış birisiniz. Gerek meslektaşlarınızın gerekse halkın yaklaşımlarında cinsiyetçi tavırlar gözlemlediniz mi?

- Genç muhabirken çok başıma geldi böyle davranışlar. Özellikle muhafazakar toplumlarda kadına yaklaşım erkek gazeteciye olduğu gibi olmuyor. Kadın gazeteciyle iletişim kurmaktan çekinenlerden kadını cinsiyeti üzerinden küçümsemeye, muhatap almamaya çalışanlara kadar çok şeyle karşılaştım. Tabii şimdi isim yapmış bir gazeteci olduğum için bunlar ortadan kalktı ama mesleğimin ilk zamanlarında bolca karşılaşıyordum bu tavırlarla. ▶

- *Yöneticilerin de bazen iş seçerek kendilerine göre kadın çalışanları 'gözettiği' oluyor mu?*
- Evet ama yani örneğin Suriye'ye bir kadın gazeteci gönderme kararı almak zordur. Kadın orada cinsel saldırıya dahi uğrayabilir.

- *Ama siz de Tahran'da çalıştınız bir dönem.*
- Evet ama erkek olsam her şey çok daha kolay olurdu. En önce başını kapadın mı açtın mı derdin ortadan kalkıyor. İnsanlar da seninle konuşmaya daha istekli olur. Yüzde yüz daha kolaylaştırdı işim.

- *Mesleğe başladığınız zamanla şimdiyi kıyasladığınızda neler değişti?*

- 20 yılı aşkın süredir sahada, rejide, gazetede, televizyonda çalıştım. Bizim sektördeki herkes gibi her yerdedim. Gazetecilik zorlukları olan bir meslek. Bazen bir seçim yapmak zorundasınız, bu sektör böyle bir sektör.

Televizyon özellikle, 24 saat yayın akan bir yer. İş dijitala kayınca da değişmiyor; 24 saat çalışmak ve takip etmek zorundasınız. Çünkü İsrail'in Lübnan'ı bombalaması, sizin çocuğunuzun uykuya saatine göre belirlenmiyor. Yani şunu demek istiyorum; kadınlar meslekte sadece yönlendiriliyor değil, yönlendiriliyor da.

Bir kadın da anne olduğunda zaman ve mekan

Özellikle muhafazakar toplumlarda kadına yaklaşım erkek gazeteciye olduğu gibi olmuyor. Kadın gazeteciyle iletişim kurmaktan çekinenlerden kadını cinsiyeti üzerinden küçümsemeye, muhatap almamaya çalışanlara kadar çok şeyle karşılaştım.

belirsizliğinde çalışmayı tercih etmeyebiliyor. Anne olduktan sonra kadınlar "Gideyim de Ukrayna savaşını bir ay yerinden takip edeyim" demek istemeyebiliyor. Bu, iki taraflı işleyen bir süreç: Sadece kadınlar tercih edilmiyor değil, kadınlar tercih etmeyebiliyor da.

Ben anne değilim, sadece dışarıdan bir gözlemci olarak yorumluyorum bunları. Medya zorlu bir sektör, şu anki tabloda hem anne olmak hem ailene vakit ayırmak hem de iyi bir muhabir olmak, hepsi aynı anda pek gerçekçi değil. Çocuğum olsaydı ben şu anki kadar aktif gazetecilik yapamazdım. Benim tecrübelerim böyle gösteriyor en azından. ■

Tamam, bilgi her yerde, haber her yerde, üstümüze yağıyor ama hangisi ne kadar doğru ne kadar yanlış, neresinden bakacağız ve nasıl yorumlayacağız? İnanılmaz bir dezenformasyon var.

SOSYAL MEDYA DEVLERİ

EDİTÖRDEN

Cinsiyetçi dezenformasyon yüzyıllardır var ama internetin yaygınlaştığı ve eril bir alan olduğu dönemde hızla arttığı da kesin. Pandemi sırasında uygulanan kapanma dönemlerinde de yanlış bilgi miktarında patlama yaşandı. Masumca paylaşılan uydurma ilaçlardan tutun tam teşekküllü komplo teorilerine, bu dönemde yanlış bilgiler uluslararası ölçekte yayıldı.

İnternette yayılan dezenformasyonun doğasını anlamak karmaşık olabilir çünkü bu içerik apayrı grupların yollarının keşişmesiyle ortaya çıkabiliyor. Farklı gruplar birbirlerinin oluşturduğu çeşitli görselleri veya yalan hikayeleri kendi alanlarında paylaşabiliyorlar.

IWPR'nin araştırmalarına göre Somali'deki İslamcı terör grupları, ABD'deki kimi İslamofobik kiliselerin ürettikleri içerikleri paylaşıyor. Bir başka keşişim de İslamcı grupların feminizm düşmanlığında karşımıza çıkıyor. "Geleneksel aile yapısını tehdit ettiği" için feminizme düşman olan İslamcılar kendilerini Andrew Tate'le aynı tarafta bulabiliyor.

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Tebrikler, İletişim Bakanlığı'nda danışman olarak göreve başladınız! Büyük sosyal medya platformlarında cinsiyetçi dezenformasyonla mücadele etmek için ne yapacaksınız?

- Facebook ya da X/Twitter gibi büyük platformların hepsini yasaklayacağım.
- Platformların yöneticileriyle yakın ilişkiler kuracağım ki diplomasi ve kulis çalışmalarıyla yönetmeliklerini değiştirebileyim.
- Dezenformasyonu tespit etmek ve dezenformasyonla mücadele etmekle ilgili bilgiler içeren bir eğitim müfredatı geliştireceğim.
- Sansür her zaman kötüdür, dolayısıyla bu konuda hiçbir şey yapmayacağım

CEVAPLARINIZI DEĞERLENDİRELİM

Bu oldukça zor bir soruydu. Öyle ki, bu sorunun içinden dünya liderlerinin bile çıkamadığını söyleyenler olacaktır!

Sorunun kolay bir yanıtı yok. Hükümetlerin bu konuda nasıl hareket ettiklerini büyük ölçüde ideolojileri belirliyor. Örneğin serbest piyasa yanlısı liberal demokrasiler sosyal medyaya karşı daha toleranslı davranabilir ve sansür olarak algılanacak herhangi bir eyleme geçmekten kaçınabilirler.

İnternette herhangi bir platformu yasaklamaya çalışmanın zor ve yıkıcı bir yöntem olduğu tecrübeyle sabit olsa da Kuzey Kore, Çin ve İran hükümetleri bunu denedi. Hatırlarsanız Türkiye'de de Twitter, YouTube ve Instagram'a erişimin engellendiği dönemler oldu. Günümüzde de hala yüzlerce internet sitesine erişim yasak.

Türkiye'de, birçok başka ülkede de olduğu gibi yasaklı internet sitelerine erişim sağlamak isteyen kullanıcılar VPN kullanarak bunu rahatlıkla yapabiliyor. İfade özgürlüğü ve bilgiye erişim gibi insan haklarını ihlal eden erişim engelleri de yalnızca hükümetlerin "demokrasi karşıtı" görünmesine yol açıyor. Genç seçmenleri hükümetten soğutması da kaçınılmaz...

Öte yandan, bazı hükümetlerin denediği gibi teknoloji şirketlerinin yöneticileriyle yakınlaşmak da faydalı olmayabilir. Gerçek şu ki, büyük sosyal medya platformları dezenformasyonla etkili biçimde mücadele etmek için çok da çaba sarf etmiyor.

Yani, senaryo sorusunun kusursuz bir cevabı yok. Medya okuryazarlığı umut vadeden bir çözüm olabilir: Eğer medya tüketicileri dezenformasyonu ayırt edebilirlerse, sosyal medyayı doldurup taşıran dezenformasyondan da daha az etkilenebilirler...

TANIMLAR

Normlar

Sosyal bilimlerde "norm" önemli bir kavramı ya da kabul edilebilir davranış biçimlerini temsil ediyor. Örneğin kız çocukların pembe giymesi, birçok ülkede norm kabul ediliyor.

Ahlaki panik

"Ahlaki panik" özellikle sosyoloji alanında topluma yönelik tehdit oluşturduğu düşünülen şahıslar ve kavramlara yönelik (çoğunlukla mantıktan uzak) korkuyu tarif eden bir tanımdır. "Ortak düşman" kavramıyla beraber ilerleyen ahlaki paniğin bir kaynağı da dezenformasyon olabilir. Örneğin kadınların kısa şort giymesi, LGBTI+'ların toplumsal hayatta daha fazla yer alması ve ülkedeki göçmen sayısındaki artışın, Türkiye'de yakın zamanda ahlaki paniğe yol açan konulardan bazıları olduğunu söyleyebiliriz...

KAYNAK

<https://www.forbes.com/sites/forbesbusinessdevelopmentcouncil/2022/03/23/the-attention-economy-standing-out-among-the-noise/?sh=6d2d86677fda>

SOSYAL MEDYA DEVLERİ

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Aşağıdaki kişiliklerden hangisinin, sosyal medyada hedef alınması daha olası?

- a) Kadın futbol sunucusu
- b) İklim ve çevre sorunlarıyla ilgili blog yazan ergen kız çocuğu
- c) Evli, heteroseksüel erkek siyasetçi
- d) Evli olmayan erkek siyasetçi

CEVAPLARINIZI DEĞERLENDİRELİM

Sosyal medya neredeyse herkes için tatsız bir alana dönüşebiliyor. Ancak bazı grupların sosyal medyada saldırılara maruz kalması diğerlerinden daha olası. Araştırmalara göre kadınların görünürlüğü arttıkça sindirme, sessizleştirme ve siyasi/sosyal hayata katılmaktan caydırma amaçlı stratejik saldırılara maruz kalma ihtimalleri de artıyor.

Gazeteci ya da siyasetçi gibi görünürlüğü yüksek kadınların maruz kaldığı saldırılar daha fazla tartışılrsa da küçük kentlerde de kadın ve kız çocukların internette taciz edildiği bir gerçek. Genelde de azınlık mensubu olarak algılanan kişiler daha fazla taciz ediliyor.

Erkekler de tacize uğruyor ancak bu genelde cinsiyetçi yön taşıyor. Evli heteroseksüel erkeklerin toplumda güç sahibi olması diğer gruplara kıyasla orantısız ölçüde daha "norm"al. Tabii, erkeklerin doğru olmayan mağduriyet iddiaları da mevcut. Bazı erkekler medyada linç edildiklerine dair asılsız iddialarda bulunabiliyorlar ya da böyle bir şey yaşamasalar bile linç edilmekten endişe duyduklarını belirtiyorlar. Türkiye'nin en büyük Twitch yayıncılarından Jahrein, bazı ünlüler ve siyasetçiler de bu gibi endişelerini dile getirenler arasında.

A Milli Kadın Voleybol Takımı'nın kaptanı Eda Erdem'in heykeli Mart ayında Kadıköy'de bir parka dikildi. Sosyal medyada heykelin erkek üreme organlarına sahip olduğuna dair "şakalar" yapılırken sorunun ışıklandırılmadan kaynaklandığı ortaya çıktı. Toplamda üç kez Olimpiyatlar'da forma giyen Erdem, Paris 2024 Olimpiyat Oyunları'nda Hollanda'ya karşı oynanan müsabakada olimpiyatlarda 100 sayıya ulaşan ilk Türk voleybolcu oldu.

FOTOĞRAF | MERT BÜLENT UÇMA - TVF

Algoritmalarımız, insan beyninin ayrıştırmaya duyduğu çekimi sömürüyor.

KAYNAK: Wall Street Journal tarafından 2018'de yayımlanan Facebook şirket içi sunum.

TANIMLAR

Dikkat ekonomisi

Bu terim "bilgi zengini bir dünya için kuruluşlar tasarlamakla" ilgili 1971 yılında yayımlanan bir makalede ilk kez kullanılmış olsa da genelde dijital çağ ile özdeşleşmiş durumda. Kullanıcıların dikkati için rekabetin yüksek olduğu dijital çağ, dikkat çekmek için üretilen dengesiz, "sansasyonel" içeriklerin üretilmesine yol açabiliyor. Ortalama bir internet kullanıcısının günde 6,000 ila 10,000 reklama maruz kaldığı düşünülüyor.

Araştırmalara göre kadınların görünürlülüğü arttıkça sindirme, sessizleştirme ve siyasi/ sosyal hayata katılmaktan caydırma amaçlı stratejik saldırılara maruz kalma ihtimalleri de artıyor.

DÜNYANIN DİĞER YERLERİNDE NELER OLUYOR?

Ankete katılan beyaz kadın gazetecilerden yüzde 64'ü internette tacize uğradıklarını belirtirken azınlık mensubu kadın gazetecilerde bu oran daha da yüksekti: Siyahi kadın gazetecilerin yüzde 81'i, yerel halklardan olan kadın gazetecilerin yüzde 86'sı, Yahudi kadın gazetecilerin de yüzde 88'i tacize uğradıklarını bildirdi.

Kaynak: IFCJ'nin 125 ülkeden 901 gazeteciyle beş farklı dilde gerçekleştirdiği anket.
<https://www.icfj.org/our-work/research-discussion-paper-global-trends-online-violence-against-women-journalists>

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

İnternetin doğum yeri olan ABD aynı zamanda internette paylaşılan birçok dezenformasyonun da kaynağı. Covid-19 ile ilgili 2020 yılında yayılan dezenformasyonun üçte ikisinden fazlası ABD'de Kirlili Düziine adı verilen 12 hesap tarafından üretilmişti. ABD aynı zamanda Hollywood'da nüfuz sahibi erkeklerin cinsel saldırılarını ifşa eden #metoo hareketinin doğum yeri.

BİRLEŞİK KRALLIK

ABD'yle dil ve kültür benzerliği bulunan Birleşmiş Krallık'taki cinsiyetçi dezenformasyonun çoğu, ABD'dekine benzer: Örneğin, erkeklerle 'başarısının sırlarını' paylaşmak için binlerce dolar toplayan Andrew Tate, İngiliz-Amerikalı bir eski kick boksçu. İngiltere'deki cinsiyetçi dezenformasyon mesajları ABD'nin "erküre"sindekine benzer.

UGANDA, NİJERYA

Uganda ve Nijerya'nın LGBTİ+ karşıtı yasalarının çoğu ABD'deki aşırı tutucu kilise grupları tarafından finanse edilmişti. İşin komik tarafı şu ki bu yasaların destekçileri eşcinselliği Batı'nın hastalığı olarak nitelese de Britanya'da 19. yüzyılda eşcinselliği yasaklayan yasalar vardı. Buna karşın Uganda'da 19. yüzyılda hüküm süren Kral II. Mwanga eşcinseldi ve bunu toplumdan saklamıyordu.

İSVEÇ

2013 yılında İsveç'te yayılan ve tecavüz vakalarında yüzde 500 artış olduğunu iddia eden asılsız haberler, bu artışın "üçüncü dünyadan gelen Müslüman mülteciler" in suçu olduğunu iddia ediyordu. Bu, yanlış kurulan bir sebep-sonuç ilişkisiydi: Bu dönemde İsveç'te tecavüz suçunun tanımı değiştirilmiş, bunun sonucunda da daha fazla tecavüz olayı bildirilmişti. Ancak Reuters'in araştırmasına göre mültecilerin daha fazla tecavüz suçu işlediğine dair bir delil yoktu.

MISIR

17 yaşındaki Mısırlı Basant Khaled, kendisine çıkma teklif eden bir erkeği reddettikten sonra sahte pornografik görüntülerinin üretilmesinin ardından 2022 yılında yaşamına son vermişti. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da sık sık, özellikle gazeteci ve aktivistleri hedef alan cinsiyetçi saldırılar ve kampanyalar yaşanıyor.

UKRAYNA

Ukrayna'ya dair Rusya tarafından üretilen dezenformasyon garip olduğu kadar çeşitli de: CNN ve BBC mahlası altında üretilen sahte haber yayınları, satanizme dair asılsız haberler ve (kendisi Yahudi olan) Volodimir Zelenski'nin Nazi olduğu iddiaları bunlardan yalnızca birkaçı.

Rusya'nın Ukrayna'ya dair türettiği cinsiyetçi dezenformasyon ise çoğunlukla LGBTİ+ları ve kadın aktivistler ile siyasetçileri hedef alıyor. Rus dezenformasyonu, Mariupol'deki bir hastanenin bombalanmasından sonra fotoğrafi ünlü hamile Ukraynalı Marianna Vyshemirsky'i de kriz aktörü olmakla suçlamıştı. Bazı Ukraynalı kadın gazeteciler de internet üzerinden Ukraynalı aşırı sağ grupların saldırısına uğramıştı.

HİNDİSTAN

Statista'ya göre Hindistan, dünyada dezenformasyona ve yanlış bilgiye karşı en hassas olan ülke. Buradaki dezenformasyon çoğunlukla siyasi konularda ve Hindu milliyetçiliğini ele alıyor. Hindistan'daki kadın siyasetçiler ve gazeteciler de internet üzerinden dezenformasyona ve şiddete maruz kaldı.

KUZUY Makedonya, FİLİPİNLER

Bu ülkelerdeki "trol çiftlikleri" para karşılığında dezenformasyon üretilmesini artırdı. Bu çiftlikler, en aktif oldukları dönem olan 2020 ABD başkanlık seçimi sırasında ayda 140 milyon ABD'liye ulaşıyorlardı.

RUSYA

Dünyanın birçok ülkesindeki siyasetçiler gerçekleri kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde topluma yansıtmakla suçlanabilir ancak Rus tarihi ekstrem dezenformasyon örnekleri ile dolu. Dezenformasyon bütün tarih boyunca varolmuş olsa da bu terim de Sovyetler Birliği döneminde doğdu.

Rus dezenformasyon kampanyalarının bir başka özelliği de yaydıkları mesajların birbirleriyle çelişmesi ve birbirlerinden ilgisiz konulara değinmesi. Bu dezenformasyon kampanyaları hedef kitlesine bütün bir dünya görüşü sunmaktan ziyade devlet kurumlarına yönelik güvensizlik ve kafa karışıklığı yaratmayı hedefliyor.

Bu durumda cinsiyetçi dezenformasyonun içeriği de trans hakları ya da homofobi gibi tartışma yaratacak, bölücü ve kutuplaştırıcı konular oluyor. LGBTİ+ ve kadın aktivistler ile Avrupa Birliği'ni destekleyen siyasetçiler de Rus dezenformasyon kampanyalarının hedefi olabiliyor.

MYANMAR

Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna göre "Facebook'un sistemleri Arakanlı Müslümanlara yönelik şiddeti teşvik etti... [Şirketin] tehlikeli algoritmaları ve kar arayışı, Myanmar Ordusu'nun 2017'de Arakanlılara yönelttiği, cinsiyete dayalı şiddeti de içeren sistematik ayrımcılığa destek verdi."

Kaynak: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/09/myanmar-facebook-systems-promoted-violence-against-rohingya-meta-owes-reparations-new-report/>

TAYVAN

Dünyada siyasi dezenformasyona karşı en savunmasız durumdaki ülkelerden biri olan Tayvan'daki bazı asılsız haberler, ABD'den ülkeye zehirli domuz eti ithal edildiği, hükümetin vatandaşların kanını çalarak ABD'ye teslim ettiği ve bu kan numunelerinin Çin'e saldırmak için kullanılacak bir biyolojik silah üretiminde kullanıldığı yönündeydi. Çin'in ilk kadın yöneticisi Cumhurbaşkanı Tsai Ing-wen'e dair de deepfake videolar üretilmişti

TANIMLAR

Cinsiyet ideolojisi

Genelde aşağılayıcı bir tonla kullanılan bu terim cinsiyet eşitliği hareketlerinin uluslararası feminist bir komplonun parçası olduğunu ima ediyor.

Kriz aktörü

Silahlı saldırı, bomba saldırısı ya da soykırım gibi haberlerde yer alan bazı olayların "kriz aktörleri" tarafından düzenlenen "düzmece olaylar" olduğunu iddia eden komplo teorisi. Örneğin, Rusya tarafından düzenlenen bir dezenformasyon kampanyası, saldırıların gerçekleştiğine dair delil bulunsa da Suriye'de kimyasal silah kullanıldığına dair şüphe oluşturmayı başarmıştı.

Vekil sunucu

VPN uygulamalarının çalışma prensibini oluşturan, kullanıcının erişimi olmayan içeriklere ulaşmasını sağlayan ve kimliğini gizleyen ara sunucular.

CİNSİYETE DAYALI ŞİDDETI HABERLEŞTİRMEK

Cinsiyete dayalı şiddet vakaları hakkında yayılan yanlış bilgilerin bu vakaların toplum tarafından algılanmasında büyük bir etkisi olabiliyor. Cinsiyete dayalı şiddet hakkında yapılan kötü habercilik ya da bu haberleştirmeme tercihi şiddet mağdurlarının adalete ulaşmasının önünü kesebiliyor. Zira bu durum, savcılığın ya da polisin vakayı yanlış algılamasına sebep olabiliyor ya da sağlık hizmetlerine erişimi engellebiliyor.

Yani bir başka deyişle, cinsiyete dayalı şiddet vakaları hakkında doğru habercilik yapılması ve açık, net toplumsal söylemler oluşturulması adaletin sağlanmasına katkı sağlayabiliyor.

Cinsiyete dayalı şiddet her ülkede yaşanıyor fakat yine de bir tabu. Bunun sebebi konunun

çoğu zaman yanlış anlaşılması. Cinsiyete dayalı şiddet hakkında geniş bir diyalog olmaması da geniş çaplı kabul edilen yanlış söylemlerin çoğu zaman düzeltilmediği anlamına geliyor.

“Açık rıza” kişinin bir davranışın sonuçlarını tamamen anlaması ve özgürce, hiçbir baskı altında kalmadan rıza vermesi anlamına geliyor. Açık rızanın olmaması, cinsiyete dayalı şiddetin yapı taşlarından biri. Fiziksel şiddet, tehdit veya herhangi bir tür baskının kullanıldığı bir durumda rıza verilemez.

Cinsiyete dayalı şiddet vakalarında ‘kadın karşı koymadı ki’ savunması sıkça kullanılıyor. Ancak birçok vakada kadınların karşı koyamamasının sebebi tehdit altında hissetmeleri veya güvenliklerine, sosyal statülerine ya da hayatlarına dair endişe duymaları oluyor. Çocuklar, yani 18 yaşından küçükler ise rıza verecek anlayış ve bilgiye sahip değil.

Kaynak: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Çalıştığınız haber merkezine milliyetçi bir sivil toplum örgütünden bir rapor geldi. Raporda Suriyeli bir mültecinin geçen hafta bir kadına tecavüz ettiği ve olayın üzerinin kapatıldığı iddia ediliyor. Rapora göre bu tarz vakalar Türkiye’nin her yerinde yaşanıyor ancak mülteci toplumuyla ilişkileri olumlu tutmak için hükümet tarafından üzeri kapatılıyor. Raporda bazı istatistiklere de yer verilmiş. Tarafsız ve doğru habercilik yapmak isteyen bir haber editörü olarak ne yapmalısınız?

- Raporda bahsedilen vakanın peşine düşüp iddiaları yakından incelemelisiniz.
- Raporu ve içindeki istatistikleri haberleştirmelisiniz. İddiaların peşine düşmek çok vaktinizi alabilir ama eğer sivil toplum örgütünü kaynak olarak belirtirseniz haberi yayımlamakta sakınca olmaz.
- Stajyerlerden birinden bu konuda araştırma yapmasını istemelisiniz, zira rapor cinsiyetçi dezenformasyon konusunda güzel bir özel habere dönüşebilir.
- Raporun peşine düşmeye değmez çünkü mültecileri cinsiyete dayalı şiddet ile suçlayan kuruluşların genelde başka siyasi gündemleri olur.

CEVAPLARINIZI DEĞERLENDİRELİM

Bu, duygusal olarak yüklü bir konu ve sunulan bilgileri bağlamında incelememiz gerekir.

İnternette basit bir araştırmayla mültecilerin şiddet suçlarının medya tarafından üzerinin kapatıldığı iddiasını çürütebilirsiniz: Tam tersine, Suriyeli mülteciler tarafından işlenen her türlü suç kapsamlı bir şekilde haberleştiriliyor. Hatta aşırı sağ gruplar, popülist siyasetçiler ve milliyetçi dezenformasyon grupları bir yandan bu konuda medyada yer alan kapsamlı dezenformasyonu üretirken, bir yandan da bu suçların üzerinin kapatıldığını iddia ediyorlar.

Dünyada beş milyondan fazla Suriyeli mülteci olduğu düşünülürse bazılarının suç işlemesi kaçınılmaz. Ancak savaş bölgelerinden kaçan kadın ve kızların da sığındıkları ülkede yaşayanlar tarafından saldırıya uğradığı da bir gerçek.

Yani, mültecileri cinsiyete dayalı şiddet uygulamakla suçlamanın belirli bir siyasi gündeme hizmet ettiğini söyleyebiliriz. Böyle bir iddiayı incelemek faydalı olabilir: İddianın asılsız olduğunu kanıtlamak, cinsiyetçi dezenformasyonun popülist siyasi stratejinin bir parçası olduğunu açıklayan bir özel haberde kullanılabilir.

İDDİA	YANLIŞ YORUM	DOĞRU YORUM
“Kadın hiç karşı koymadı...”	... demek ki saldırıya rıza verdi.	“Donup kalmak” travmaya verilen yaygın bir tepki olduğu gibi rıza vermek anlamına gelmiyor.
“Erkekler de şiddete maruz kalıyor. Zanlının bir kadın olması, erkek olması kadar olası.”	Feministler ve ana akım medya, erkeklere yöneltilen saldırıları görmezden geliyor.	Hem kadınlar hem de erkekler şiddete maruz kalıyor ancak kadınların cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma oranı erkeklerden çok daha yüksek.
“Kadınlar sık sık ünlü erkekler tarafından saldırıya uğradıklarını iddia ediyor.”	Kadınlar, para kazanmak amacıyla erkeklere yönelik asılsız suçlamalarda bulunuyor.	Ünlü erkeklere yönelik suçlamalar mahkeme tarafından onaylandığında dahi çoğu zaman kadınların kariyeri zarar görüyor. Asılsız suçlamalar da elbet yapılıyor ancak bunlar nadir vakalar.
“Gerçekten cinsel saldırıya maruz kalmış biri bunu derhal ihbar eder.”	İhbarda bulunmayan kişilerin iddiaları asılsızdır.	Saldırıya maruz kalan kişiler çoğu zaman travma yaşadıkları ve şok tepkisi verdikleri için davranışlarını anlamak ve öngörmek zor olabilir.
“Asılsız cinsel saldırı suçlamaları yaygındır.”	Kadınlara sorgusuz sualsiz inanıldığı için erkeklerin itibarı bir günde mahvoluyor.	Cinsel saldırıyı kanıtlamak oldukça zor: Dava süreçleri travmatik olabildiği için kadınlar çoğu zaman resmi ihbarda bulunmuyor.
“Mülteciler ve göçmenlerin sayısının artması, cinsel saldırılarda büyük bir artışa yol açtı.”	Ana akım medyada göçmenleri iyi göstermek için bu vakaların üzeri örtülüyor.	Cinsel saldırıların görünürlüğündeki artış haksız yere mülteci ve göçmenlere yıkılıyor çünkü onların işlediği suçlar medyada daha fazla yer buluyor.

TANIMLAR

Cinsiyete dayalı şiddet

Cinsel şiddet, fiziksel şiddet, duygusal veya psikolojik şiddet, sosyoekonomik şiddet, aile içi şiddet veya zorunlu evlilikler cinsiyete dayalı şiddetin bazı türleri.

Travma sonrası stres bozukluğu (PTSD)

Kişinin bir travma sonrası tecrübe ettiği bir psikolojik rahatsızlık. Çoğunlukla kişinin travmayı yeniden yaşadığını hissetmesine sebep olan bu durum, olayın kişinin zihninde aniden yeniden canlanmasına, kabus görmesine, uyumakta veya odaklanmakta zorlanmasına, agresifleşmesine veya öfke patlamaları yaşamasına sebep olabilir. Cinsiyete dayalı şiddet gibi fiziksel tehditler, savaş veya doğal afetler travma sonrası stres bozukluğuna sebep olabilir, internette tacize maruz kalmak buna yol açabilir.

Tekrarlayan travma

Kişinin tecrübe ettiği travmayı çağrıştıran bir olaya veya içeriğe maruz kalması sonucu stres bozukluğu semptomlarının artmasına verilen isim. Bu durum konuyla ilgili bir söyleşi sırasında veya tetikleyici içeriklerin tüketiminden ortaya çıkabilir.

CİNSİYETE DAYALI ŞİDDETİ HABERLEŞTİRMEK

EDİTÖRDEN

İyi bir haberi seçebilecek haber içgüdüünüzü geliştirmek yıllar alsa da deneyimli bir editör yanlış bir haberi çoğu zaman anında tespit edebiliyor. Bu konuda daha fazla bilgiye Dezenformasyon Rehberi'nden ulaşabilirsiniz.

Dezenformasyon haberleri genelde insanları öfkeliendirmek için olabilecek en korkunç olayları konu alıyor. Örneğin milliyetçi söylemlerde mültecilere hırsızlık gibi hafif suçlamalar değil daha ciddi şiddet suçları işledikleri iddiaları yöneltiyor. Çocuk istismarı ve tecavüz okuyucularda kuvvetli duygular uyandıracak suçlamalardan bazıları. Hatırlarsanız Kayseri'de başlayan ve tüm Türkiye'ye yayılan Suriyeli karşıtı eylemler de Suriyeli bir göçmenin bir çocuğu istismar ettiği iddiasıyla başlamıştı.

Cinsiyete dayalı şiddet ciddi yanlış anlaşılımlar, yanlış bilgiler içeren tabu bir konu.

Zanlı profilleri ve mağdurların yaşadıkları zorluklar okuyucuların dünyanın huzurlu ve makul bir yer olduğu fikrine ters düşebiliyor. Örneğin, çocuk istismarı vakalarında saldırganın çoğunlukla yabancı biri değil aileden biri olduğunu kabullenmek zor olabilir. Bu durum da dezenformasyona alan açabilir.

Cinsiyete dayalı şiddetin nasıl anlaşıldığını manipüle etmek toplumun bazı kesimlerine fayda sağlayabilir. Örneğin mülteci karşıtı gruplar mültecileri cinsel saldırıyla suçlamaktan fayda sağlayabilir, aşırı milliyetçi siyasi partiler de bu dezenformasyonu yayarak destek toplamaya çalışabilir. Ne yazık ki benzer bir dezenformasyon kadınların toplumdaki güvenliğinden endişe duyan iyi niyetli kişiler tarafından da yayılabilir.

Bazen de aksini gösteren büyük miktarda kanıt olmasına rağmen bazı "erkek hakları savunucuları" kadınların saldırgan olmasının erkekler kadar yaygın olduğunu savunabilir. Tabii ki bütün erkekler kadına yönelik şiddetin sorumlusu değil ancak aile içi şiddet vakalarının büyük çoğunluğunda saldırganın erkek olduğunu inkar etmek yanlış olur ve adaletin yerini bulmasını zorlaştırabilir. Her vakada teyit yöntemlerinin kullanılması bu yüzden büyük önem taşıyor.

KAYNAĞI KONTROL EDİN

Bu bilgi doğru olamayacak kadar iyi ya da kötü mü?

Bu bilginin bariz bir hedefi var mı?

Bu bilgi farklı şekilde paketlenmiş bir "öcü masalı" mı?

Bu bilginin iddiaları şimdiden toplumda yayılmış mı?

Bu bilgi bir söylemi haklı çıkarmak için mizahı mı kullanıyor?

FOTOĞRAF: DAMLA UĞANTAS

Kadınların ve kız çocukların maruz kaldığı şiddetin orantısız derece büyük ölçüde erkekler tarafından uygulanması, insanları rahatsız eden bir gerçek.

Kaynak: <https://www.abc.net.au/everyday/who-perpetrates-domestic-violence/102034306>

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Ünlü bir erkek oyuncu birkaç yıl önce bir kadın oyuncuya cinsel saldırıda bulunmakla suçlanıyor. Medyanın tamamı davayı takip ediyor ve suçlamada bulunan kadın oyuncunun "para peşinde" olduğu iddiası dilden dile yayılıyor. Okul gazetesinde bu davayı nasıl haberleştirmelisiniz?

- Erkeklerle suçlama yöneltmek çok kolay hale geldiği için birçok kadının asılsız suçlamalardan para kazandığına dair bir köşe yazısı yazmalısınız. Kadın olduğunda bu saldırıyı ifşa etmediğine göre buradaki gerçek mağdurun masum olan erkek olduğu bariz.
- Ne kadar fazla nüfuz sahibi erkeğin halka ilişkiler ekipleri ve sus payı ödemeleriyle kendilerini suçlayan kadınları sessizleştirmeyi başardıklarına dair bir köşe yazısı yazmalısınız: Adam belli ki suçlu.
- Bu vakayı haber açısı olarak kullanarak cinsiyetçi dezenformasyon vakaları ve bunlarla nasıl mücadele edilebileceğine dair bir haber yazmalısınız. Yaşadığınız bölgede şiddete maruz kalan kişilere destek verebilecek kuruluşlara dair bilgileri de habere ekleyebilirsiniz.
- Bu vakayı haber açısı olarak kullanarak gerçek cinsel saldırıları haberleştirmelisiniz. Gerçek cinsel saldırılar genelde karanlıkta tek başına evine yürüyen kişilere, yabancılar tarafından düzenlenir. Haberinizde de kadınların nasıl giyinmesi gerektiği, kaçınmaları gereken yerler ve aktiviteleri içeren bir rehber ekleyebilirsiniz.

TANIMLAR

Popülist siyasi strateji

Geçtiğimiz yıllarda sosyal medyanın yaygınlaşmasına paralel yöntemler kullanan küresel çapta yeni bir lider türü oluştu: Popülist liderler orta yol bulmaya çalışarak değil çatışma yaratarak popülerleşiyorlar. Bu yönetim tarzında kitlelerin ilgisini elde tutmak, reytingler ve basit sloganlar yönetimin başarısından daha büyük önem taşıyor. Popülist siyasi stratejide içgüdüler, seziler, hisler ve "ortak değerlere hitap etmek" verilerden ve kanıtlanabilir gerçeklerden daha önemli. Bu siyaset türü uzmanlara ve akademik kaynaklara yönelik güvensizlikle harmanlanırken hayali düşmanlara, "dış güçlere" ve şehirden, eğitilmiş kesime yönelik de takıntılı bir tutum sergiliyor.

Silahlaştırılan söylemler

Bu terim rakibin kişiliğini ve iradesini sorgulayan bir saldırı söylemini ifade ediyor. Bu tarz söylemler kafa karışıklığı, karmaşa ve sosyopolitik ayrışma yaratarak rakibin yanıt vermesini zorlaştırmayı hedefliyor. (Kaynak: <https://weaponizednarrative.asu.edu>)

İkincil travma

Sosyal medya moderatörleri ya da afetlerde ve afetzedelerle çalışan gazeteciler gibi travmatik olayları gösteren veya anlatan içeriklere uzun süreler maruz kalan kişilerin kendilerinin de travma yaşamaları durumuna verilen isim. İkincil travma riskinin azaltılması için kişisel ve mesleki hayatı ayırmaya çalışmak gibi stratejiler uygulanabilir.

CEVAPLARINIZI DEĞERLENDİRELİM

A ya da D seçeneğini seçtiyseniz cinsiyetçi dezenformasyon tuzağına düşmüş ya da cinsiyete dayalı şiddet konusunda yanlış bilinen gerçeklere inanmış olabilirsiniz.

İşin aslı şu ki, toplumda nüfuz sahibi olan erkekleri cinsiyete dayalı şiddet ile suçlayan kadınlar çoğu zaman kişisel ve maddi anlamda zorluklarla karşılaşarak, kariyerlerinde sorun yaşıyorlar. Toplumda nüfuz sahibi olan kişilerse kendilerini suçlayan kişinin kariyerine ve itibarına zarar verebilecek konumda oluyorlar. Geçtiğimiz yıllarda nüfuz sahibi birçok erkeğin istismar ettikleri veya saldırdıkları kişileri susturduğuna tanıklık ettik.

Geçmişte yaşanan istismar olaylarına dair adli vakalar nadiren mahkumiyetle sonuçlandığı gibi birçok şiddet mağduru da yaşadıkları travmayı yeniden tecrübe etmek istemiyor: Bazı mağdurların maruz bırakıldıkları şiddetin ifşa edilmemesini göze alarak gizlilik anlaşması imzalamasının bir sebebi de bu.

Kadınların tanımadıkları kişiler tarafından şiddete maruz bırakıldığı birçok vaka olsa da resmi kayıtlar bize kadınların daha çok tanıdıkları kişiler (hatta çoğunlukla partnerleri) tarafından şiddete maruz bırakıldığını gösteriyor. Tabii ki kadınları tanımadıkları kişilerin oluşturduğu tehdite karşı uyararak ve uğradıkları saldırıları ihbar etmeye teşvik etmek sorumluluk sahibi bir tutum olur. Ancak kadınlara ne giymeleri gerektiğini söylemek mağdur suçlayıcılık olduğu ve ilgiyi gerçek sorundan, yani erkeklerin kadınlara cinsel şiddet uygulamasından uzaklaştırır.

Tabii şunu da söylemeden edemeyiz ki suçlanan kişinin suçluluğunu kanıtlayacak delil olmadığı takdirde, suçlu olduğunu söylemek de sorumsuzca olur. Nadir de olsa haksız suçlamalar gerçekleşebilir, suçlanan kişinin itibarını koruma hakkı bakidir.

KADINLARIN DÖNÜŞTÜRÜCÜLÜĞÜ

EDİTÖRDEN

Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi üyesi Dr. İdil Engindeniz'in araştırmaları, gazetecilik etiği, cinsiyet ve toplumsal tartışmalara odaklanıyor. Son yayınının adı, "Yabancı Yerleşimcilerin Toplumsal Aidietlerinin Yerelde Kurulma Pratikleri: The Post Gazetesi Örneği."

Söyleşi: Hilal Yılmaz

Medyada kadın ve LGBT+'ların çalışma ortamı, toplumsal cinsiyet temsili gibi meseleler yıllardır konuşuluyor ancak henüz bir çözüme varılabilmemiş değil. Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı Dr. Öğr. Üyesi İdil Engindeniz'e göre kadınların kendi aralarındaki dayanışması, çalışma koşullarında değişim yaratma potansiyeline sahipken medya sektöründe kadın temsiline düşük olması ise cinsiyetçi bakış açısının sürmesine neden oluyor. Öte yandan, eril düşüncenin cinsiyetten bağımsız yerleşikliği de değişim yaratılamamasının sebeplerinden biri. Bu sebeple, sağlıklı bir örgütlenme ve meslek içi eğitimler atılması gereken ilk adımlar olarak karşımıza çıkıyor.

Engindeniz'le kadın gazetecilerin sorunlarını ve medyada toplumsal cinsiyet rollerini konuştuk.

- Kadın gazetecilerin çalışma ortamında maruz kaldıkları cinsiyetçi tutumlar ve ayrımcılıkla mücadelelerine dair ne düşünüyorsunuz?

- Son zamanlara dair çok somut aktaracağım örnekler yok ama geçmişe kıyasla meslek örgütlerinde kadınlara, LGBT+'lara yönelik birimler oluştu. Bu bence gerçekten çok güçlendirici ve destekleyici. Ne kadar etkili olduğundan bağımsız olarak böyle bir oluşumun, böyle insanların var olduğunu bilmek son derece önemli ve kadın gazetecileri biraz daha cesaretlendiren bir şey.

İş hayatının, toplumsal hayatın her yerinde kadınların karşılaştığı çeşitli ayrımcılıklar ve bunlara dair geliştirdiğimiz benzer yöntemler var: Biraz daha eril davranmak, çeşitli şeylerle karşılaşmamak için kadınlığımızın bir parça üstünü örtmek gibi. Gazeteciler de bunları yaşıyor ve bu bana biraz daha kötü geliyor; çünkü bu durumda toplumu bilgilendiren, bizim bireysel olarak ulaşamayacağımız meselelerin peşinden koşan, bir derdi olan insanlar söz konusu. O yüzden orada bazı şeylerin daha iyi yürümesi lazım, ayrımcılığın artık gündem olmaması lazım... Ama ne yazık ki gazeteciler de toplumdan bağımsız değil.

[Bununla mücadele için] meslek içi eğitimler artırılabilir ve gazeteciler tarafından verilebilir çünkü dışarıdan gelen müdahaleler genelde biraz daha kötü karşılanıyor. "Birileri geliyor, bize bir şey öğretiyor, mesleğin inceliklerini nasıl yapıldığını bilmeden" gibi bir yaklaşım olabiliyor.

Kadın gazetecilerin birbiriyle dayanışması da çok önemli. Bir çalışma ortamında sadece bir kadının bile örgütlü olması, örgütlü değilse bile başka bir bakış açısına sahip olması gerçekten pek çok şeyi değiştirebiliyor. Bu insanlar bir

şekilde yüksek kademelere geldiğinde çalışma ortamına da etki edebiliyorlar.

- Medya kuruluşlarındaki liderlik pozisyonlarında kadın temsil oranı oldukça düşük. Bunun başlıca nedenleri neler olabilir?

- Aslında kadınların yönetici pozisyonuna geldiği alanlar var ve hemen tahmin edebileceğiniz gibi bunlar çok belirli alanlar. Genel iş hayatında da böyle bu. Daha çok halkla işler gibi alanlarda kadınlar çalışıyor. Gazetecilik söz konusu olduğunda da eklerin genel yayın yönetmenliği olabilir çünkü "o kadarını yapabilir kadınlar". Oralarda yönetici konuma gelmelerine dair bir engel her zaman olmayabiliyor, hatta kadınlar tercih edilebiliyor ama "daha ciddi, önemli" kabul edilen alanlara sokulmamaları söz konusu.

Bu da şundan bağımsız değil aslında: Bir süredir böyle programlarda çok dikkatimi çekiyor moderatörler muhakkak ki kadın: Böyle hoş bir yüz, çekicilik unsuru... Konuklardan ama diyelim ki biri bazen kadın, onun dışında hepsi erkek ya da bazen bir kadın bile yok.

Eğitim açısından bakıldığında muhakkak ki çok donanımlı kadınlar var ama şöyle bir şey de giriyor işin içine: Hayat boyunca karşılaştığımız önyargılar. Derslerde bazen şu örneği veriyorum: "Kadınlar kötü sürücüdür." İstatistiklere baktığımızda gerçekten böyle olabilir, gerçekten kadınlar oransal olarak daha çok kaza yapıyor, kötü araba kullanıyor. Ama bunun nedeni kadın olmaları değil, hayatları boyunca araba kullanmaya daha az cesaretlendirilmeleri, evdeki arabayı kaçırma konusunda daha cesaretsiz olmaları...

Medyaya baktığımızda yönetici olarak yetiştirilmek diye bir şey de var. Erkekler halihazırdaki mevcudiyetleri ve çoğunlukta olmaları sebebiyle birbirlerini bu anlamda destekliyor ve yetiştiriyor, daha vasıfsız da olsalar bir yerlere geliyorlar. Kadının bir yerlere gelebilmesi için kendini ispatlaması gerekiyor.

- Kadın gazetecilerin çalışma hayatına dair taleplerini veya reform isteklerini yeterince dile getirebildikleri ortamlar mevcut mu? Bu konuda ne gibi gelişmeler olmalı?

- Tabii ki bazı zeminler var. Az önce dediğim gibi meslek örgütlerinin çeşitli alt grupları var ama yani ne kadar ulaşabiliyoruz o gerçekten bir soru işareti benim zihnimde de. Ulaşabildiğimiz kadarı çok önemli kesinlikle.

Anadolu'daki yayın organlarını da kapsayan çalışmaların önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu çalışmalar iyi ya da kötü yapılsın, her durumda karşılaşmaya fırsat veriyor, her durumda birilerinin zihninde bir "böyle de olabirmiş" fikri uyandırıyor. Yani bu bir kişi de olsa, bu konuya

Alıştırmak ve karşılaştırmak çok önemli. Bu nasıl yapılabilir? Çok konuşarak!

zaten yakın olan ama bazı şeyler aklına gelmemiş biri de olsa bunlar önemli değişiklikler.

Ben bu kısımda mücadelelerin birleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kadın gazetecilerin karşılaştığı gazeteciliğe özgü birtakım sorunlar tabii ki vardır ama özünde kadının iş yaşamında olmasıyla çok bağlantılı bütün bunlar. Dolayısıyla çeşitli meslek örgütleri ile birlikte çalışmak da bunun bir parçası olabilir.

Ve tabii üniversiteler... Üniversitelerle meslek örgütlerinin ortaklaşması, daha o aşamadan itibaren öğrencilerin sahadaki bazı şeyleri görmesini sağlayabilir. Çünkü biz her ne kadar anlatsak da bazen aşırı ideal bir şeyden bahsediyormuşuz gibi geliyor öğrencilere. Ama sahada da hem bunun mücadelesinin verildiğini hem somut olarak ne gibi sorunlarla karşılaştığını, başa çıkma yöntemlerini ilerdeki meslektaşlarından duymaları önemli bir şey.

- Kadınların medya sektöründe içerik üreticisi olarak varlıkları ne derece önemli? Kadınların daha fazla temsil edildiği bir medya sektörü, içeriklerde cinsiyet temsiline nasıl yansiyabilir?

- Bunu cinsiyetin kendisinden bağımsızlaştırmak istiyorum. Birinin kadın olması, onun eril bakış açısından azade olduğu anlamına gelmiyor maalesef. Ama o eril bakış açısının dışındaki kadınların medyada çoğaldığını düşünürsek tabii ki şahane bir şey olur. Eril bakış açısına sahip olmayan erkeklerin çoğalması da şahane bir şey olur.

Şöyle bir şeyi kaçırıyoruz sanki: Tabii ki farklı deneyimler var hayatta. Kadının kadın olarak yaşadığı, (yani burada hakikaten cinsiyetimizden bahsediyorum, düşüncemizden bağımsız olarak) erkeğin erkek olarak yaşadığı deneyimler...

Tabii ki haberin konusunu seçme, haberi yapma biçimini bunlar da çok şekillendiriyor. Aslında

böyle bir çeşitliliği, böyle bir farklı bakış açısını da medyadan dışlanmış oluyoruz kadının bakış açısını dışlayarak.

O yüzden şunu diyebilirim: Her durumda bir değişim getirecektir. Hangi konunun ele alınacağı, nasıl ele alınacağı dahil olmak üzere. Ama tabii ki asıl peşinde olduğumuz, ulaşmak istediğimiz eşitliğe dayanan, ayrımcılığı kabul etmeyen bir haber dilinin daha baskın olması ve bunu yapabilecek kadınların sayısının çoğalması.

- Medyadaki haberlerde veya dizilerde toplumsal cinsiyet klişelerine dayalı bir dil kullanıldığında, bu durum izleyici algısını nasıl şekillendiriyor? Cinsiyet duyarlı bir medya dili geliştirmek için önerileriniz neler?

- En iyi örneklerden bir tanesi senelerce "töre cinayeti" ve "namus cinayeti" ifadelerinin kullanılması ama feminist hareketin mücadelesiyle bunun artık "kadın cinayeti"ne evrilmesi, hatta bazen "erkek şiddeti"ne evrilmesi. Bunlar her zaman bilerek de kullanılmıyor.

8 Mart haberlerini incelemiştik bir çalışma için, erkek şiddeti diyor ama üç cümle sonra tam tersinden bir şey de söyleyebilir. Ama olsun; duymuş, bunu söylemenin daha doğru olduğu bir yerde kulağında kalmış, o da bir şeydir. Bu yüzden o alışmaya ve karşılaşmaya dair kısmı çok önemli. Bu nasıl yapılabilir? Çok konuşarak! Ulaşılabilecek her yere ulaşmaya çalışarak, kadın gazetecilerin örgütlendiği bir yapı varsa her yere dahil olmaya çalışarak, sinema eleştirmenleriyle de konuşarak, senaristler birliği varsa ona da ulaşarak... Çünkü temas olmadan, sadece tek taraflı bir akışla hiçbir şey değişmiyor. Herkesin bir ideolojisi var ama bu ideolojilerin dahi ortaklaşabileceği bir yer diğer bulunabilir ya da ortaklaşabileceği kadarıyla bir mücadele yürütülebilir.

TANIMLAR

Tetikleyici uyarısı

Bazı izleyici ya da okuyucular için rahatsız edici olabilecek içerikleri paylaşırken yerleştirilen uyarı. Örneğin cinsel saldırı ve şiddet içeren içeriklerden önce kullanılabilir. Uyarıların formatı değişebileceği gibi, medyayı tüketen kitleye uyarlanmalıdır.

Bechdel testi

1985 yılında bir karikatürdeki espiri ile başlayan bu olgu, medya çalışmalarında bir fenomen haline geldi. Testin kuralları şöyle: Bir filmin en az iki kadın karakteri olması, bu kadınlar birbirleriyle konuşmalı, ve konuşmanın konusu bir erkekte başka bir şey olmalı. Birçok çalışma çoğu filmin bu testte başarısız olduğunu gösterdi ve kadınların yetersiz temsilinin cinsiyetçi dezenformasyonu iletildiğini açıkladı.

Medya okuryazarlığı

İzleyici ya da okuyucu kitlelerinin tükettikleri medyadaki mesajlara ne ölçüde erişebildiği ve anlayabildiğini ölçen kavram.

LGBTİ+’LARI HEDEF ALAN DEZENFORMASYON

Hazırlayan: Yıldız Tar

Cinsiyetçi dezenformasyon, lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseksler (LGBTİ+) gibi zaten ötekileştirilen topluluklar üzerinde halihazırda maruz bırakıldıkları ayrımcılığı da derinleştiren orantısız bir etkiye sahip.

Türkiye’de özellikle İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşü’nün ilk kez yasaklandığı 2015 yılından beri, LGBTİ+ karşıtı gruplar, LGBTİ+’ların ifade, örgütlenme ve toplanma hakları başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerini hedef alıyor. LGBTİ+ karşıtlığında bir araya gelen farklı siyasal arka planlardan aktörler, LGBTİ+’ların örgütlenme özgürlüğünü ellerinden alacak ve LGBTİ+’lara yönelik sansürü derinleştirecek yasa ve Anayasa değişiklikleri talep ediyor.

Olağanüstü hal (OHAL) döneminde Ankara’da LGBTİ+ temalı her türlü etkinliğin süresiz bir şekilde yasaklanmasına, Onur Yürüyüşleri’nin 2015’ten beri neredeyse her şehirde polis müdahalesiyle engellenmesine, LGBTİ+ hak savunucularına açılan davalara ve LGBTİ+ derneklerini hedef alan idari baskılara medya ve sosyal medyadaki dezenformasyon kampanyaları eşlik ediyor.

Kaos GL Derneği’nin ‘Bir Anda: LGBTİ+’lara Dijital Şiddet Araştırması’na göre her on LGBTİ+ kişiden dokuzu, çevrimiçi ortamda düzenli olarak dijital şiddete maruz bırakılıyor.

Hakaret ve küfürle başlayan bu şiddet tehdit, şantaj, taciz, ısrarlı takip, doğumda atanan isimlerin kullanılması, kişisel bilgi ve görüntülerin izinsiz paylaşılması, internet erişiminin kısıtlanması ve nefret kampanyalarına kadar varıyor. Bir kişi çoğu zaman birden fazla kez dijital şiddete maruz kalıyor.

Dijital şiddet ve LGBTİ+’ları hedef alan nefret kampanyaları sadece sanal ortamda da kalmıyor, fiziksel şiddete ve LGBTİ+’lara yönelik yargı şiddetine dönüşüyor.

İnternette LGBTİ+’lara şiddetin failleri çoğunlukla kimliği belirsiz kişiler olsa da faillerin kimliklerinin bilindiği durumlarda, faillerin önemli bir kısmı hedef gösterilen kişinin arkadaşları, ailesi ve partnerleri gibi sosyal çevrelerinden kişilerin yanı sıra politikacılar, gazeteciler ve akademisyenlerden oluşuyor.

Araştırma sonuçlarına göre, LGBTİ+’lar neredeyse her gün internette kendilerini ya da kimliklerini hedef alan nefret söylemi ve dezenformasyonla karşılaşıyor. Bir anda başlayan hedef gösterme ve nefret kampanyaları, çok hızlı bir şekilde yaygınlaşıyor, farklı aidiyetlerden faillerin ortak olmasıyla fiziksel güvenliği dahi tehdit edecek bir boyut kazanıyor.

Kaos GL’nin 2023 medya izleme raporuna göre de LGBTİ+’ları hedef alan nefret söylemi bir önceki yıla göre ikiye katlandı. Ayrımcı dil kullanma oranı yüzde 69’a çıktı. Yazılı basındaki haber ve köşe yazılarının yüzde 69’unda LGBTİ+’lar “ahlaksız”, “hasta”, “günahkar”, “suçlu”, “sapkın” ya da “düşman” olarak gösterildi.

Dezenformasyon, “LGBTİ+’ların aile ve toplumu yıkmak için ortaya çıktığı” gibi komplo teorilerinin yanı sıra güncel meselelerde de açığa çıkıyor. Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme sürecinde dini yapılanmaların “eşcinselliği meşrulaştırıyor” dezenformasyonunun, sözleşmenin feshedilmesine ilişkin resmi açıklamalarda da yer bulması, bu durumun öne çıkan örneklerinden.

Özellikle seçim dönemlerinde iktidar partisi başta olmak üzere siyasi partilerin “LGBT dayatması” gibi ifadelerle yürüttükleri dezenformasyon kampanyaları medya eliyle de yaygınlaştırılıyor. LGBTİ+’lar yalan haberlerle “aile, toplum ve din düşmanı, çocuk istismarcısı, Batı ajanı, sosyal terörist” olarak işaretleniyor.

Medyanın büyük bir bölümü, bu komplo teorileri ve dezenformasyon kampanyasına ortak olurken; önemli bir bölümü ise LGBTİ+’lar hakkında haber yapmaktan kaçınıyor, LGBTİ+’lar sadece Onur Yürüyüşleri’nde gözüktüğüne alındıklarında haberleştiriliyor.

Sosyal medyanın hızlı evrimi, LGBTİ+ karşıtı kampanyaların ivmesi ve bu kampanyalara kamu yetkililerinin doğrudan desteği, LGBTİ+ karşıtı dezenformasyonu üreten ve yayan kişiler, gruplar ya da kurumların herhangi bir yaptırıma karşılaşmamasına yol açıyor.

Böylesi kapsamlı ve kamu destekli bir dezenformasyon karşısında medyanın ‘tarafsız’ kalması mümkün değil. LGBTİ+ karşıtı dezenformasyonla mücadeledeki yetersizlik veya irade eksikliği, mevcut eşitsiz rejimi güçlendirmekten başka bir şeye yaramaz. Medya, bu durumda LGBTİ+ karşıtı dezenformasyonu besleyen ayrımcı söylem ve önyargılara karşı girişimleri destekleyici bir rol üstlenmek zorundadır.

Ne yapılabilir?

Cinsiyetçi ve LGBTİ+ karşıtı dezenformasyon kampanyaları, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme sürecinde olduğu gibi geniş bir kamu desteğini harekete geçirme gücüne sahip. Bu kampanyaların temel amacı, toplumsal kutuplaşmayı derinleştirerek, temel hak ve özgürlüklere karşı siyasal ajandalar geliştirmek, daha eşit ve adil bir toplum ihtimalini ortadan kaldırmaktır.

Gazeteciler bu dezenformasyon kampanyalarına karşı şunları yapabilir:

1. LGBTİ+ haklarını gözeten habercilik tekniklerini benimseyin

Yaygın stereotipler ve LGBTİ+ toplumuna yönelik ayrımcılık göz önünde bulundurulduğunda, habercilik LGBTİ+lara ilişkin bu stereotipleri güçlendirebilir ya da dönüştürebilir. Bu sebeple haberciler LGBTİ+ hakları söz konusu olduğunda basitçe "tarafsız kaldıklarını" söyleyemezler. Medyanın, cinsiyetçi dezenformasyonla mücadelede yapabileceği bir şey de LGBTİ+lara ilişkin stereotipleri sorgulamaktır.

LGBTİ+ haklarını gözeten habercilik için birkaç örnek:

- LGBTİ+ları damgalayan bir dil yerine, toplumun bir parçası olduklarını gözetin bir dil tercih edin.
- LGBTİ+lara yalnızca mağdur muamelesi yapmaktan kaçının ve bunun yerine kendi iradeleri, hakları olan insanlar olduklarını vurgulayın.
- LGBTİ+ların hikayelerini ve başarılarına gelen olayları şiddete uğramadıkları ya da kötü haber olmadığı zamanlarda da haberleştirin. LGBTİ+ların mücadelesi ve hak savunuculuğunun öncülük ettiği pek çok olumlu gelişmeden bahsetmek de mümkün. Türkiye'deki LGBTİ+ hareketinin 30 yılı aşkın bir süredir insan hakları hareketinin önde gelen bir parçası olduğunu biliyor muydunuz?
- LGBTİ+ları, ayrımcılık ya da kendilerine özel muamele arayan kişiler olarak göstermeyin. Bunun yerine, LGBTİ+ların hak taleplerinin temel insan hakları talepleri olduğunu vurgulayın. Nihayetinde LGBTİ+ hakları, insan haklarıdır.
- Röportajlar da dahil olmak üzere, farklı yöntemlerle LGBTİ+lara platform sağlayın. LGBTİ+ örgütlerine mikrofon uzatmaktan çekinmeyin. LGBTİ+ örgütlerinin 2023 yılında yazılı basında yayımlanan LGBTİ+larla ilgili 4876 haber ve köşe yazısının sadece 56'sında

haber kaynağı olduğunu biliyor muydunuz?

- LGBTİ+ların gündelik hayat hikayeleri de haberlerinize konu olabilir. LGBTİ+ları düşman olarak gösteren anlatıya karşı çıkmak için gerçek insan hikayeleri çok güçlü bir araç.
- Haberlerinizde, LGBTİ+ların karşı karşıya kaldığı hak ihlallerinin yanı sıra, bu ihlallerle başa çıkmak için neler yapılabileceğine de dikkat çekebilirsiniz.

2. LGBTİ+ları hedef alan dezenformasyonu, hikayenin kendisi haline getirin

Medya, belirli kampanyaları eleştirel bir şekilde araştırıp haberleştirerek; dezenformasyon uzmanları, toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ hakları alanındaki uzmanlarla görüşüp analizler yaparak cinsiyetçi dezenformasyona dikkat çekebilir.

Şunları yapabilirsiniz:

- LGBTİ+ karşıtı dezenformasyona odaklanan daha geniş koalisyonlardan ve kuruluşlardan haberdar olun ve bu oluşumlarla irtibatla kalın.
- LGBTİ+ları hedef alan dezenformasyonla ilgili doğru verilere ulaşın.
- Uzman olduklarını veya LGBTİ+ toplumu temsil ettiklerini varsaymadan önce aktivistlerin geçmişlerini kontrol ederek doğru kişi ya da kuruluşla konuştuğunuzdan emin olun.
- Bir kişinin cinsel yönelimini, cinsiyet kimliğini veya cinsiyet ifadesini belirtmeden önce, bunun haberle ilgili olup olmadığını kendinize sorun. Eğer haberde bahsi geçen kişi heteroseksüel olsaydı bu bilgiye yer vermenize gerek yoksa, aynı durum LGBTİ+lar için de geçerlidir ve bu bilgi haberle ilgili değildir.
- Bir kişi cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği hakkında kamuya açık olmadığı sürece, o kişinin cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğinden haberde bahsedemezsiniz. Kişilerin kendi açık rızaları olmadan, onlara cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği atamaktan kaçının.
- Toplumun olağan bir parçası olan LGBTİ+lar, bu toplumu ilgilendiren her haberin de olağan bir parçası olabilir. Ekonomik krizle ilgili bir haberde LGBTİ+ların ayrımcılık dolayısıyla daha ▶

FOTOĞRAF | AZRA CEYLAN

da yoksullaştığına dikkat çekebilir, ülkedeki gelişmelerle ilgili LGBTİ+ örgütlerinin fikrini sorabilirsiniz.

- Okurlarınız, dinleyicileriniz ya da izleyicileriniz sadece heteroseksüellerden oluşmuyor. LGBTİ+'ların aynı zamanda haberlerinizin ulaştığı insanlar olduğunu düşünerek, onları da

ilgilendiren haberler hazırlayabilirsiniz.

- Dezenformasyon kampanyalarının LGBTİ+'ların ruh sağlığını, toplumsal yaşama katılma becerilerini nasıl etkilediği bir haber konusu olabilir. Unutmayın ki, nefret söylemini yaygınlaştırmak yerine hakikate mikrofon uzatmak; habercilerin temel görevidir. ■

TEYİT ZAMANI

İddia: "LGBT örgütlerinin cinsel kimlik karmaşası yaşayan bireyler üzerinden 'meşruiyet devşirme' çabası ortadadır. Bizler, psikoterapi ve danışmanlık gibi bilimsel yöntemlerle bu kimlik karmaşalarının çözülebildiğini görüyor, biliyor ve bizatihi yaşıyoruz. Bu çözüm 'ya eşcinsellik ya intihar' diyenlere bir başkaldırıdır. Bu çözümü yok sayan Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (APA), 1973 yılında aldığı kararla 'Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'ndan (DSM) eşcinselliği çıkarması da, eşcinselliğin hastalık olmadığı yönündeki kararı da bilimsel gerçeklere aykırıdır. LGBT lobileri tarafından APA kongreleri işgal ettirilerek verilen bu karar 'ya eşcinsellik ya intihar' diyerek LGBT aileleri iki seçeneğe mahkum bırakmıştır. Nitekim Elon Musk bile trans kimliğini açıklayan çocuğunun bu propaganda ile zehirlendiğini ve sözde uzmanlar tarafından intihar edeceği tehdidiyle kandırıldığını açıklamıştır."

Durum: Yalan

Psikologlar, psikiyatrlar ve diğer sağlık uzmanları, eşcinselliğin hastalık, zihinsel bozukluk ya da duygusal bir problem olmadığına hemfikirler. Bilim bu konuda bir kafa karışıklığı yaşamıyor. Aksine dünyanın birçok yerinde, eşcinselliğin hastalık olduğunu iddia eden ruh sağlığı uzmanları, görevi kötüye kullanmak gibi yaptırımla karşı karşıya kalıyor.

Yapılan tarafsız araştırmalar da eşcinsel yönelimle duygusal ya da sosyal problemler arasında herhangi bir bağ olmadığını gösteriyor. Amerikan Psikiyatri Birliği de 1973 yılında tüm zihinsel ve ruhsal hastalıkları içeren resmi el kitabından "eşcinsellik" terimini çıkartarak bunu onayladı. Amerikan Psikoloji Birliği de 1975 yılında bu değişikliği destekleyen bir karar çıkarttı. Dünya Sağlık Örgütü eşcinselliği hastalıklar listesinden çıkardığındaysa tarih 17 Mayıs 1990'dı.

"Onarım/dönüşüm terapisi" adı verilen ve kişilerin cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğinin terapi yoluyla değiştirileceğini öne süren yaklaşımlar, bilimsel olmadığı ve gerçeği yansıtmadığı gibi birçok ülkede yasaklanmış, işkence olduğu yönünde yasal mevzuat hazırlanmıştır. Bu tarz uygulamalar, kişilerin ruh sağlıklarında geri dönüşü mümkün olmayan hasarlara yol açabilir.

"LGBT lobileri" diye damgalanan esasında insanlık dışı bu işkenceye karşı çıkan hak savunucularıdır. Onarım terapisi denen uygulama elektroşoka kadar varan işkenceleri içeren bir görevi ve yetkiyi kötüye kullanma örneğidir. Eşcinselliğin "hastalık" olarak tarifenmesi de homofobik önyargılar ve lobilerin çabasının sonucudur. Nasıl ki bir dönem köleliği meşrulaştırmak için bilimsel olduğu iddia edilen "siyahlar insan mıdır" başlıklı çalışmalar yapıldıysa, benzer şekilde eşcinselliğin de hastalık olduğu öne sürülmüştür. Ancak çok uzun zamandır ne bilim ne de insan hakları açısından böyle bir tanımlamadan bahsetmek mümkün.

KAYNAKLAR

- <https://kaosgldernegi.org/images/library/dijital-s-iddet-raporu.pdf>
- <https://kaosgldernegi.org/images/library/medya-i-zleme-2023.pdf>

CİNSİYETÇİ

DEZENFORMASYONU NASIL HABERLEŞTİRMELİYİZ?

Cinsiyetçi dezenformasyonla ilgili bu sayfaya kadar konuştuk ama aklınızda bazı sorular kalmış olabilir. Bize en çok gelen sorulara birlikte göz atalım.

Cinsiyet ve dezenformasyon alanında uzmanlaşmak isteyen bir gazeteciye ne tavsiye verilebilir? Bu işi yaparken nelere dikkat etmeliyiz?

Cinsiyetçi dezenformasyon karmaşık bir konu olmasına rağmen birçok farklı haber formatı ve medya türü ile ele alınabilir. Bu konuda bir kontrol listesi oluşturamayız ama faydalı birkaç tüyoyu bu bölümde ele aldık.

Nasıl olayları haberleştirmeliyiz?

Okuyucu ve izleyici kitleniz bazen, hangi olayları haberleştirdiğinizi yönlendirebilir. Onlar neden bahsediyorlar ve ilgilerini ne çekiyor? Ancak tabii ki manşetlerin ötesine bakıp daha derinlemesine araştırma yapmak da gerekiyor. Bunun için verileri inceleyerek kendi kitlenizin dikkatinden kaçan dezenformasyon haberlerini bulmaya çalışabilirsiniz. Örneğin, kadın düşmanı sosyal medya fenomenleri ergen yaştaki okuyucuların kitlesine girmiş ancak öğretmenlerin ve ebeveynlerin dikkatinden kaçmış olabilir.

Peki ya uluslararası haberler? Taylor Swift ya da Donald Trump ile ilgili haberler yapmalı mıyız?

Bu sorunun cevabı, hitap kitlenize ve editöryal değerlerinize bağlı. Tabii ki, ABD Konsolosluğu'ndan gelen bir basın açıklamasını kelimesi kelimesine haberleştirmemelisiniz. Bir haberin uluslararası basında geniş kapsamlı yer bulması sizin okuyucularınızın ilgisini çekeceği anlamına da gelmiyor. Bu noktada, editör olarak karar vermelisiniz: Belki de Taylor Swift gibi bir pop yıldızına dair gelişmeler okuyucuların ilgisini çekecektir. Belki sizin okuyucularınız arasında da Taylor Swift hayranları vardır, siz de Swift ile ilgili bir haber aracılığıyla okuyucularınızın dikkatini cinsiyetçi dezenformasyona çekebilirsiniz.

Haberler için kimlerle görüşmeliyiz?

Cinsiyetçi dezenformasyon ile ilgili haberler yazarken veri kullanmak ve dijital platformların işleyişine dair bilgi sahibi olmak mutlaka işinize yarayacaktır ancak iyi gazetecilik her zaman bire bir mülakatlara dayanır. Bu konuda yaratıcı olmanız gerekebilir. Örneğin Taylor Swift'in kendisiyle görüşmeniz zor olabilir ama belki de haberde okuyucuların yorumlarına yer verebilirsiniz.

Cinsiyetçiliğe maruz kalan kişiler de konuya dair haberlerde kaynak olarak kullanılabilir ancak yaşadıkları istismarı toplumla paylaşan kişilerin karşı karşıya kaldığı travma ve önyargıyı aklınızda bulundurmalısınız. Kaynağınızın anonim kalma hakkını kullanmasını sağlamak bir yöntem olabilir. Kadın ve LGBTI+ haklarını savunan dernekler de bu konuda görüş verebilirler. Görüş ve alıntılar için olabildiğince farklı kaynakla görüşmek önemli.

Başka nelere dikkat etmeliyiz?

Bu konuda haber yazarken dili doğru kullanmak ve yanlış yorumlamalardan uzak durmaya özen göstermek çok önemli. Dezenformasyona hassasiyeti bulunan kaynaklar akademik bir dil ya da teknik terimler kullanarak okuyucularınızı konuya yabancılaştırabilir. Genelde basit bir dil ve kısa cümleler kullanmak daha etkili olacaktır. Eğer bilindik olmayan bir ifade kullanmanız gerekirse de kullandıktan hemen sonra anlamını açıklamayı ihmal etmeyin.

Verileri inceleyerek kendi kitlenizin dikkatinden kaçan dezenformasyon haberlerini bulmaya çalışabilirsiniz. Örneğin, kadın düşmanı sosyal medya fenomenleri ergen yaştaki okuyucuların kitlesine girmiş ancak öğretmenlerin ve ebeveynlerin dikkatinden kaçmış olabilir.

**Şüpheli bilgileri inceleyen
doğrulama organizasyonu
Teyit, 2023 Cumhurbaşkanlığı
ve Genel Seçimleri sırasında
dezenformasyonla mücadele
edebilmek için**

200'ün
üzerinde analiz
yayınlandı.

SENARYO ÜZERİNDEN KONUŞALIM

Bağımsız bir internet haber sitesinde haber müdürsünüz. Sosyal medya Gaziantep'te yaşayan bir fenomene dair haberlerle dolmuş durumda. Söz konusu sosyal medya fenomeni, cinsel saldırıyla ve deepfake ile üretilmiş bir porno videosunu yaymakla suçlanıyor. Fenomenin daha önce Andrew Tate gibi ünlü kadın düşmanlarının reklamını yaptığını da biliyorsunuz. Türkiye'nin geleneksel değerlerini ve kültürünü tanıttırıyor gibi görünse de fenomenin, Dubai'de bazı mekanları tanıtmak için para aldığı söylentisi de var. Haber merkezindeki meslektaşlarınızı nasıl yönlendirirsiniz? Sizce bu habere nasıl yaklaşmalısınız?

- Bu çok büyük bir haber, manşette yer almalı.
- Dedikodu gibi geliyor, zaten nüfuz sahibi erkekler her zaman kışkırtıcı kadınların hedefi olur.
- Bu haberi tamamen göz ardı etmelisiniz, zaten fenomenin adını kimse duymamış.
- Bu konuda araştırma yapmalısınız; iddialar asılsız çıksa da bu haberi, cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili bir makalede güncel bir örnek olarak kullanabilirsiniz.

NE YAPMALI?

Bu senaryo haber seçimi ve editoryal değerlerle ilgili bir soru içeriyor. Dolayısıyla bu haberi nasıl ele alacağınız ya da ele alıp almayacağınız, sizin okuyucu kitlenize ve editoryal yargınıza bağlı.

Sosyal medya fenomenlerini ve ünlüleri görmezden gelmek -hele de tanımiyorsanız- kolay bir çözüm olabilir ama bazı okuyuculara ulaşma şansınızı da kaybedebilirsiniz. Dünyanın en eski yayın kuruluşlarının bile okuyucu, izleyici ya da dinleyicilerini ellerinde tutmak için popüler kültürü benimsemeleri gerekiyor.

İngiltere'de yaşananlardan ders çıkarmak mümkün: Genç erkekler arasında çok popüler olan Andrew Tate gibi kadın düşmanı fenomenler uzun süre, yaşı daha ileri olan gazeteciler ve eğitimciler tarafından gözardı edilmişti.

Ancak ortaya yeni deliller koymayacaksanız bu, manşetlik bir haber gibi de görünmüyor. Gazeteci olarak kendi araştırmanızı yapmayı ve gündeme kapılmaktan kaçınmayı düşünebilirsiniz. Tabii bu yasal süreç hala devam ettiği ya da dosyada gizlilik kararı olduğu için mümkün olmayabilir de.

Cinsel saldırı vakalarında delil olarak yalnızca iki tarafın beyanları varsa etkili bir yasal süreç başlatmak zor olabilir. Bu da ünlü erkeklerle yönelik asılsız iddiaların yaygın olduğuna ve bu iddiaları ortaya koyan kadınların ün kazanmayı hedeflediğine dair yanlış bir algı doğurabilir. Aslında cinsel saldırıları ifşa eden kadınlar çoğu zaman failin aleyhinde mahkeme kararı çıkan vakalarda bile mağdur oluyorlar.

Erkeklerin yapay zeka ile oluşturulan pornografik içerikleri yaymalarına rağmen yasalar teknolojiye yetişemediği için cezasız kaldıkları vakalar da yaşanabiliyor. Stresli bir süreç yaşanacağı neredeyse kesin olan bu durumlarda, ifşacılar internet üzerinde ve toplumsal yaşamda tacize maruz kalabiliyor. Asılsız ifşalar hiç yaşanmıyor diyemeyiz, ancak birçok kişinin tahmininden çok daha nadir yaşadıkları kesin.

Öte yandan birçok kişi, failerin yabancı kişiler olduğuna dair yanlış bir inanca sahip. İşin gerçeği şu ki, hayatın her kesimindeki nüfuz sahibi erkekler güçlerini kullanarak cinsel saldırı suçu işliyor. Bu da sizin, iletişimci olarak görevinizi daha da önemli kılıyor.

Bu kesinlikle zor bir konu, dolayısıyla bu haberi cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili bir makalede kullanmak iyi bir fikir olabilir. Ancak konuya dikkatli yaklaşmalı ve hala devam eden yasal süreçlerle ilgili spekülasyonda bulunmaktan kaçınmalı, mahkeme sürecini etkileyecek iddialarda bulunmamalısınız. Hatta vakayı haberleştirmek için yasal sürecin tamamlanmasını beklemeyi de değerlendirebilirsiniz.

TANIMLAR

#MeToo hareketi

Ünlü Hollywood yıldızlarının sektördeki ünlü erkekleri ifşa etmesiyle yaygınlaşan, tüm dünyada nüfuz sahibi erkeklerin istismarlarının ifşasının önünü açan akım.

Dijital ayırım

İnternete erişimi olan ve olmayan kişiler arasındaki ayırım. Erişimi belirleyen faktörler yaş, gelir seviyesi ve coğrafya olabilir.

'Gayropa'

"Gay" ve "Avrupa" kelimelerinin birleştirilmesiyle türetilen bu terim, eşcinselliğe yönelik bir hakaret olarak kullanılıyor. Genelde, Batı'nın geleneksel aile değerlerini yok etmeye çalıştığı söylemlerinde kendine yer buluyor.

KAN
BAĞIŞ
HAYAT
KURTARI

TÜRK
KIZILAY
anver.org
VAİKIKI

QAZA VATIL VIL
P
N
isi

TURK KIZILAY
VATIL

ELİM E
KADINLARLA
GELECEK

YASASIN
ÖRGÜTLÜ
MÜCADELEMİZ

KADIN
ENİSMASI
SATIR

İS
Sö

İLİ
RAJINICAR

AY'IN YARATTI
LİKTE KUR
ElimE
asin
İŞÇİ PARTİ

KAZDAN
AĞIZ
S
fer
131
F

Genç kadınlara asla umutsuzluğa kapılmamalarını söylemek isterim. Kadınlar için biz varız, çocuklar için biz varız."

Kaynak: Turkey recap

FOTOĞRAF: DAMLA UĞANTAS

CİNSİYETÇİ DEZENFORMASYONDAN KAÇINMAK: ÖZET

İnternetteki kadın düşmanlığının dezenformasyon ve şiddet içeren aşırılıkçı içeriklerle kesişimi, üzerinde yeterince durulan bir konu değil.

KAYNAK: <https://www.brookings.edu/articles/gendered-disinformation-is-a-national-security-problem/>

Cinsiyetçi dezenformasyon nedir?

Cinsiyetçi dezenformasyon, organize bir şekilde ve belirli bir amaç uğruna kasıtlı olarak üretilen yanlış bilgiye verilen isimdir. Kadın siyasetçileri siyasette ve toplumda yer edinmekten caydırma amacıyla yayılan dedikodular ya da deepfake görseller, buna örnek olabilir.

Not: Cinsiyetçi dezenformasyondan, cinsiyet dezenformasyonu ya da cinsiyete dayalı dezenformasyon olarak da bahsedilebilir. Bu bağlamda “cinsiyet”, biyolojik özelliklerin oluşturduğu “eşey”i değil, toplumsal, psikolojik, kültürel ve davranışsal cinsiyet kişiliğini ifade etmek için kullanılmıştır.

Cinsiyetçi dezenformasyon ne için kullanılır? Neden önemlidir?

Dezenformasyonun birçok farklı amacı ve türü var. Araştırmalara göre cinsiyetçi dezenformasyonun amaçlarından bazıları şunlardır:

- Kadınları siyasete atılmaktan caydırmak.
- Kişileri belirli olaylardan dolayı hedef almak (örneğin hükümet mensuplarının yolsuzluklarını ifşa eden bir gazeteci).
- Cinsiyet azınlıklarına hakaret eden ya da küçümseyen içerikleri yayarak belirli siyasi akımlara verilen desteği artırmak ve daha ılımlı siyasi akımları kötü göstermek.
- Toplumı ayrıştırmak ve kutuplaştırmak amacıyla, hassas konuları alet etmek.

Dezenformasyon nasıl yayılır?

Cinsiyetçi dezenformasyon için birçok farklı içerik kullanılabilir. Yalan haberler, Telegram ve X paylaşımları, “caps” görseller, espiriler ve TikTok videoları bu amaçla kullanılan birkaç içerik türü. Hükümet her zaman bu içerikleri üretme dahi stratejik olarak yayabilir.

Cinsiyetçi dezenformasyonun suçlusu kim?

Dini gruplar, siyasetçiler, büyük şirketler ya da hükümetler için çalışan kişi ile kuruluşlar dezenformasyon oluşturan içerikler üretebilecekleri gibi sosyal medya hesabı olan herkes de bu içeriği yayabilir. Tabii şunu da unutmamak lazım ki, kozmetik sektörü ve “sağlık” ya da alternatif sağlık sektörleri de dezenformasyon, yanlış bilgi ve düpedüz yalan yaymakla suçlanabiliyor.

Cinsiyetçi dezenformasyon kimi hedef alır?

Cinsiyetçi dezenformasyon kadın siyasetçileri ve gazetecileri sık sık hedef alsa da toplumda tanınan herkes cinsiyetçi dezenformasyona maruz kalabilir: Pop yıldızı Taylor Swift, eski Finlandiya Başbakanı Sanna Marin ve toplumdaki

milyonlarca başka kişi cinsiyetçi dezenformasyona maruz kalmıştır. Heteronormatif olmayan kişiler ve cinsiyet azınlıkları da cinsiyetçi dezenformasyonun sıklıkla hedefi olur.

Cinsiyetçi dezenformasyon yeni bir olgu mu?

Kadın düşmanlığı, ayrımcılık, cinsiyete dair üretilen yalan haberler ve yanlış bilinen gerçekler yüzlerce yıldır varolsa da sosyal medya bilginin çarpıtılması ve yayılmasını kolaylaştırdı. Araştırmalara göre otoriter rejimlerin yaydığı cinsiyetçi dezenformasyon miktarında yakın zamanda artış olduğu gibi, bu dezenformasyonun çoğu da bazı liderlerin savunduğu “geleneksel değerlere” karşı çıkan azınlıkları hedef alıyor.

Cinsiyetçi dezenformasyon nasıl tespit edilir?

Bilginin kaynağı nedir? Bir bilgiyi teyit etmek için 5N1K'yı düşünün. Söz konusu görsel, video, haber ya da fotoğrafı kim yaratmış? Örneğin, haber söz konusu konumdan mı bildirilmiş? Fotoğraf ve görsellerin açıklamalarının doğru olup olmadığını da düşünün. Deepfake videolar ve ses kayıtları çok gerçekçi olabilir, dolayısıyla izlediğiniz ya da dinlediğiniz kesitin bağlamını her zaman düşünmelisiniz. Söz konusu haberin uyandırdığı hisleri düşünün: Öfke ya da korku hissediyor musunuz? Dezenformasyon çoğunlukla yoğun hisler uyandırmak için tasarlanır, çünkü insanlar öfkeli olduklarında paylaştıkları bilgiyi teyit etmeyi ihmal edebilirler. Bu konuda daha fazla bilgi için [Dezenformasyon Rehberi](#)'ne göz atabilirsiniz.

Cinsiyetçi dezenformasyon hakkında ne yapabilirsiniz?

Teyit yöntemlerinizi geliştirebilirsiniz:

Dezenformasyonu tespit edebilirsiniz, yaymazsınız. Bilginin yanlışlığını ifşa etmek için basit teyit süreçleri ya da çürütme çalışmaları yapabilirsiniz. Haberlerinizde cinsiyete dair klişelerden kaçınmak için cinsiyet spektrumunun farklı noktalarındaki kaynaklarla görüşebilirsiniz. Net ve uygun bir dil, ayrımcılıktan kaçınan ifadeler kullanabilirsiniz. Haberlerinizi düşünerek seçebilirsiniz: Cinsiyetçi dezenformasyonun çoğunlukla ayrımcı ve azınlıkları kötüleyici olduğunu göz önünde bulundurarak, azınlıklara dair “silahlaştırılan söylemleri” dengeleyecek olumlu haberler üretebilirsiniz.

Teyit becerileri kuvvetli olmayan kişilerle iletişiminizde hassas davranın: Bazen iyi niyetli kişiler istemeden yanlış bilgiler paylaşabilir. Üstelik kişinin paylaştığı bilgi gerçek olmasa bile son derece gerçek korkuları tetikleyebilir.

İyimser kalın

Cinsiyete dair tartışmalar bazen öfke uyandırabilir çünkü maruz kaldığımız içeriklerin birçoğu ayrıştırıcı olmaları için tasarlanıyor. Bu içerikler çoğunlukla toplumda, makul ve geleneksel değerlerle "hiç olmayacak uzaylı fikirlerin" çatıştığına dair yapay bir algı oluşturmayı hedefliyor. Unutmayın ki kimse karşı konulmayı sevmez.

Güvende kalın

Cinsiyet hakkında toplumsal alanda konuşan kişiler internette sık sık hedef alınıyor, dolayısıyla güvende kalmak için dijital güvenlik alanında temel bilgi sahibi olmalısınız. Bu tarz saldırılarla mücadele etmek için her zaman yeni yöntemler üretiliyor, siz de hem bilgilerinizi hem de yazılımlarınızı güncel tutmalısınız.

Dijital güvenliğe dair daha fazla bilgi için IWPR'ın Siber Dayanıklılık Rehberi'ne göz atabilirsiniz: <https://academy.iwpr.net/handbooks-store/cyber-resilience-guidebook>

TANIMLAR

Astroturfing

Gerçek bir toplumsal akım kişilerin davranışları sonucunda organik olarak oluşurken, astroturfing ise dezenformasyon üreticilerinin bu olguyu taklit ederek bir ürün, ideoloji ya da amaca yönelik destek toplamasına veirilen isim. Örneğin, yakın zamanda oluşturulan sokak köpeği yasasının muhalifleri, yasanın destekçilerini sokak köpeklerinin insanları öldürdüğüne dair gerçek olmayan haberler yaymakla suçlamıştı.

Yanlış ikilem

Yanlış ikilem, iki olgunun tek seçenek gibi sunulduğu mantıksal safsatanın adıdır. Çatışma çözümlemesi taraflar arasında ortak zemin ararken, yanlış ikilemler çoğunlukla bir ideolojinin üstünlüğünü tahsis etmek için grupları ayrıştırmayı hedefler. Örneğin bazı cinsiyetçi dezenformasyon üreticileri, cinsiyet azınlıklarını "geleneksel aile değerlerine" aykırı konumlandırarak başkalaştırmaya çalışabilir.

INSTITUTE FOR
WAR & PEACE REPORTING

iwpr.net

IWPR United Kingdom
48 Gray's Inn Road,
London WC1X 8LT
Tel +44 (0)20 7831 1030

© IWPR 2024